

18/2012

Kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma 2012–2013

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

Taitto: Mainostoimisto Visuviestintä Oy, Taina Ståhl

Kuva: Rodeo.fi

Paino: Edita Prima Oy, Helsinki 2012

31.1.2012

Julkaisun nimi Kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma 2012–2013

Tekijä Kansallisen ihmisoikeustoimintaohjelman valmistelutyöryhmä
(siht. Kaisa Tiusanen, oikeusministeriö)

Oikeusministeriön julkaisu 18/2012
Selvityksiä ja ohjeita

OSKARI numero OM 156/03/2010

ISSN-L	1798-7059	ISSN (PDF)	1798-7067
ISSN (nid.)	1798-7059	ISBN (PDF)	978-952-259-195-1
ISBN (nid.)	978-952-259-194-4		

URN URN:ISBN:978-952-259-195-1
Pysyvä osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-195-1>

**Asia- ja avain-
sanat** perusoikeudet, ihmisoikeudet

Tiivistelmä Valtioneuvosto hyväksyi kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman 22.3.2012. Toimintaohjelman valmistelu perustuu pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan. Hallitus antaa erikseen eduskunnan edellyttämän laajemman ihmisoikeuspoliittisen selonteon, jossa seurataan asetettujen tavoitteiden toteuttamista.

Toimintaohjelma konkretisoi perustuslain toimeksiantoa, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Kyseessä on poikkihallinnollinen toimintaohjelma, jonka painopiste on konkreettisissa hankkeissa. Toimintaohjelma jakautuu kahteen osaan, joista yleisessä osassa asetetaan toimintaohjelman tavoitteet, määritellään seurannan ja arvioinnin järjestäminen, kuvataan yleisesti perus- ja ihmisoikeusrakenteita sekä hahmotetaan seurantaindikaattoreiden tärkeyttä. Erityisessä osassa puolestaan tunnistetaan keskeisiä kehitystarpeita, tehdään yleisiä linjauksia oikeuksien tehokkaan toteutumisen turvaamiseksi sekä kuvataan ne toimintaohjelmahankkeet, jotka toteutetaan ministeriöittäin vuosina 2012 ja 2013. Ohjelma sisältää 67 erillistä hanketta, jotka jakautuvat kaikkien ministeriöiden hallinnonaloille.

Toimintaohjelman on laatinut oikeusministeriön asettama työryhmä, jossa oli edustus kaikista ministeriöistä sekä oikeuskanslerinvirastosta ja eduskunnan oikeusasiamiehen kansliasta. Ehdotus on laadittu avoimessa vuoropuhelussa kansalaisjärjestöjen ja muiden ihmisoikeustoimijoiden edustajista muodostuneen ihmisoikeustoimijoiden paneelin kanssa. Lisäksi valmistelun aikana järjestettiin laajempi kuulemistilaisuus. Toimintaohjelma vahvistaa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista Suomessa.

SISÄLLYS

I YLEINEN OSA

Johdanto: Perus- ja ihmisoikeuksien pitää myös toteutua _____	7
Toimintaohjelman tavoitteet, seuranta ja arviointi _____	9
Toimintaohjelman valmistelu _____	10
Mitä perus- ja ihmisoikeudet ovat? _____	10
Perus- ja ihmisoikeusrakenteet _____	11
Ihmisoikeusindikaattorit: Miten oikeuksien toteutumista arvioidaan? _____	15

II ERITYINEN OSA

Kehitystarpeiden arviointi: Suomen keskeisiä ihmisoikeushaasteita _____	19
Hallituksen linjaukset oikeuksien tehokkaan toteutumisen turvaamiseksi _____	20

HANKELUETTELO

Hankkeista _____	25
Perus- ja ihmisoikeusrakenteet _____	26
Yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo _____	31
Henkilökohtainen vapaus ja koskemattomuus _____	37
Oikeusturva _____	42
Yksityis- ja perhe-elämä _____	47
Sanan- ja mielipiteenvapaus _____	49
Kieli ja kulttuuri _____	50
Osallisuus ja vaikuttaminen _____	52
Tyydyttävä elintaso _____	54
Ihmisarvoinen työ _____	56
Sivistys ja koulutus _____	62
Terveys, hyvinvointi ja ympäristö _____	66
Lyhenteet _____	71
Suomen allekirjoittamia ja ratifioimia kansainvälisiä ja alueellisia sopimuksia, joilla suojellaan ihmisoikeuksia _____	73
Liitteet _____	81

I YLEINEN OSA

Johdanto: Perus- ja ihmisoikeuksien pitää myös toteutua

Julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen (Suomen perustuslaki, PL 22 §). Pääministeri Jyrki Kataisen hallitus on laatinut Suomen ensimmäisen kansallisen ihmisoikeustoimintaohjelman konkretisoidakseen hallituksen perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvollisuutta sekä vahvistaakseen suomalaista yhteiskuntaa tehostamalla yksilön oikeuksien toteutumista.

Suomessa ei ole aiemmin laadittu kansallista ihmisoikeustoimintaohjelmaa. Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ihmisoikeuksien maailmankonferenssissa Wienissä vuonna 1993 kehoitettiin YK:n jäsenvaltioita harkitsemaan toimintaohjelman laatimista niiden toimenpiteiden tunnistamiseksi, joilla valtio pystyisi edistämään ihmisoikeuksien toteutumista ja suojelua.¹ YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto (OHCHR) on julkaissut vuonna 2002 käsikirjan kansallisten toimintaohjelmien laatimisesta.² Euroopan neuvoston (EN) ihmisoikeusvaltuutettu on antanut vuonna 2009 suosituksen ihmisoikeuksien kansallisen toimeenpanon tehostamisesta.³

Kansallisia ihmisoikeustoimintaohjelmia on laadittu noin kolmessakymmenessä maassa, Pohjoismaista Ruotsissa ja Norjassa. Ruotsissa on vuonna 2011 käynnistetty jo kolmannen toimintaohjelman valmistelut.⁴ Kunkin maan toimintaohjelman lähtökohtana ovat luonnollisesti maan omista historiallisista, kulttuurisista ja poliittisista olosuhteista nousevat ihmisoikeushaasteet. Yhteistä ohjelmille on kuitenkin useimmissa tapauksissa kokonaisvaltaisuus, konkreettisuus ja avoin valmisteluprosessi.

1 Vienna Declaration and Programme of Action, Part II, para. 71

2 Handbook on National Human Rights Plans of Action, Professional Training Series No. 10, UN 2002

3 Recommendation of the Commissioner for Human Rights on Systematic Work for Implementing Human Rights at the National Level, Strasbourg, 18 February 2009, CommDH(2009)3

4 Ruotsin ensimmäinen ohjelma oli vuosille 2002–2004 ja toinen vuosille 2006–2009.

Suomen ensimmäisen ihmisoikeustoimintaohjelman valmistelusta päätettiin hallitusohjelmassa kesällä 2011. Kirjauksen taustalla oli edellisen hallituksen eduskunnalle antaman ihmisoikeuspoliittisen selonteon (VNS 7/2009 vp) käsittely, jonka yhteydessä eduskunta edellytti, että valtioneuvosto hyväksyy seuraavan vaalikauden alussa kansallisen toimintaohjelman perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa.⁵ Eduskunta edellytti myös, että valtioneuvosto antaa seuraavan vaalikauden lopulla eduskunnan käsiteltäväksi valtioneuvoston selonteon Suomen ihmisoikeuspolitiikasta, joka painottuu Suomen kansainvälisen toiminnan tavoitteisiin, mutta sisältää myös arvion edistyksestä kansallisen toimintaohjelman toteuttamisessa. Useat perus- ja ihmisoikeuskysymyksiä seuraavat tahot olivat jo vuosien ajan nostaneet esille tarpeen kansallisen toimintaohjelman laatimisesta.

Vuoden 2009 ihmisoikeusselonteko sisälsi ensimmäisen kerran kattavamman katsauksen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen Suomessa. Selonteko teki näkyväksi lukuisia oikeuksien toteutumiseen liittyviä haasteita. Tämä toimintaohjelma painottaa konkreettisia toimia ja muodostaa siten johdonmukaisen kokonaisuuden selonteon kanssa.

Toimintaohjelma jakautuu kahteen osaan, joista ensimmäisessä tarkastellaan tämän toimintaohjelman ja Suomen ihmisoikeuspolitiikan yleisiä lähtökohtia ja toisessa kuvataan ne konkreettiset hankkeet, joihin hallitus ryhtyy vuosina 2012–2013 perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen edistämiseksi. Toimintaohjelma on poikkihallinnollinen ja kattaa koko valtioneuvoston.

Perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisen ja edistämisen tulee olla jatkuvaa toimintaa kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Yksilön oikeuksien täysimääräistä toteutumista rajoittavat seikat ovat erilaisia eri aikoina ja erilaisia eri ihmisille. Tämä toimintaohjelma ei ole tyhjentävä kuvaus perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen edistämisestä Suomessa. Toimintaohjelman lisäksi oikeuksien toteutumista edistetään monilla muilla lainsäädäntö- ja kehittämishankkeilla. Hallituksen keskeisenä pyrkimyksenä on rakentaa toimintaohjelmassa menettely, jolla Suomen perus- ja ihmisoikeustilannetta seurataan systemaattisesti ja jonka kautta havaittuihin ongelmiin puututaan tehokkaasti ja johdonmukaisesti. Perus- ja ihmisoikeuksien tehokkaalla toteutumisella Suomessa on merkitystä kaikille sukupuolesta, iästä, alkuperästä, kielestä, uskonnosta, vakaumuksesta, mielipiteistä, terveydestä, vammaisuudesta, seksuaalisesta suuntautumisesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä riippumatta.

---

5 EK 3/2010 vp

Toimintaohjelman tavoitteet, seuranta ja arviointi

Tämän toimintaohjelman pääasiallinen tavoite on koota yhteen niitä konkreettisia hankkeita, joilla hallitus edistää perus- ja ihmisoikeuksien kansallista toteutumista vuosina 2012 ja 2013.

Ensimmäisessä kansallisessa toimintaohjelmassa on luontevaa tarkastella myös eri viranomaisten roolia perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisessa. Tavoitteena on kehittää valtioneuvoston toimintaa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen edistämiseksi sekä miettiä työvälineitä oikeuksien toteutumisen kokonaisvaltaiseen tarkasteluun. Toimintaohjelmalla on useita liittymäkohtia hallitusohjelmaan sekä hallituksen yhdeksi painopistealueeksi valittuun köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämiseen. Oikeusperustainen lähestymistapa tuo lisäarvoa monien hallitusohjelmahankkeiden toteuttamiseen.

Tämä toimintaohjelma on laadittu vuosiksi 2012–2013. Hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti hallitus antaa eduskunnalle vaalikauden lopulla ihmisoikeuspoliittisen selonteon, jossa arvioidaan toimintaohjelman toteuttamista.

Toimintaohjelman seuranta voidaan jakaa yleiseen seurantaan ja yksittäisten toimintaohjelmahankkeiden seurantaan. Käytännössä toimintaohjelman seurannasta vastaisi muodostettava valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöiden verkosto. Vastuu yksittäisten hankkeiden toimeenpanosta ja seurannasta jakautuu ministeriöille. Useita ministeriöitä koskevissa hankkeissa on yksi päävastuullinen ministeriö, jolle muut raportoivat. Kansalaisyhteiskunnan osallistuminen toimintaohjelman seurantaan järjestetään jatkamalla tämän toimintaohjelman valmistelua varten asetetun ihmisoikeustoimijoiden paneelin toimikautta toimintaohjelmakauden loppuun saakka. Paneelin kokoonpanoa täydennetään työntekijäjärjestöillä ja alue- ja paikallishallinnon edustajilla. Lisäksi Ihmisoikeuskeskukselle tarjotaan mahdollisuutta nimetä edustajansa paneeliin.

Eduskunta on edellyttänyt, että valtioneuvosto käsittelee selonteossa myös voimavarojen kohdentamista ihmisoikeuspolitiikkaan.⁶ Siten taloudellisten resurssien osoittaminen toimintaohjelmahankkeisiin tulee arvioitavaksi tässä yhteydessä, vaikka yksittäiset hankkeet eivät sisälläkään toimintaohjelmassa erillistä kustannusarviota.

Toimintaohjelmasta teetetään selonteon valmistelua varten ulkopuolinen ja riippumaton evaluaatio, jossa tarkastellaan niin toimintaohjelman valmistelua prosessina kuin toimintaohjelman kokonaisuutta ja yksittäisiä hankkeita sekä niiden vaikuttavuutta. Eräissä toimintaohjelmahankkeissa kehitetään ihmisoikeusindikaattoreita, joita mahdollisesti voidaan hyödyntää seuraavan selonteon valmistelussa, ja samalla toimintaohjelman arvioinnissa.

6 EK 3/2010 vp.

Toimintaohjelman valmistelu

Toimintaohjelman valmistelu käynnistyi heti kesällä 2011, koska hallitusohjelmakirjauksen mukaan toimintaohjelma tuli valmistella vuoden 2011 aikana. Oikeusministeriö asetti 9.9.2011 kaikkien ministeriöiden edustajista koostuvan työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin valmistella ehdotus Suomen ensimmäiseksi kansalliseksi ihmisoikeustoimintaohjelmaksi. Työryhmään kutsuttiin asiantuntijoiksi edustajat oikeuskanslerinvirastosta ja eduskunnan oikeusasiamiehen kansliasta. Työryhmä kokoontui kymmenen kertaa, joista kaksi oli yhteiskokouksia ihmisoikeustoimijoiden paneelin kanssa.

Ohjelma on valmisteltu avoimessa vuoropuhelussa kansalaisjärjestöjen ja muiden ihmisoikeustoimijoiden kanssa. Oikeusministeriö nimitti 14.10.2011 jäsenet ihmisoikeustoimijoiden paneeliin, jonka tehtäväksi annettiin nimenomaisesti käydä vuoropuhelua valtioneuvoston työryhmän kanssa toimintaohjelman sisällöstä. Paneeliin kutsuttiin yhteensä kaksikymmentä yhteisöjäsentä, joihin kuului eri alojen ihmisoikeusjärjestöjä, kaikki erityisvaltuutetut ja ihmisoikeustutkimuksen edustaja. Paneeli kokoontui kuusi kertaa, joista kaksi oli yhteiskokouksia toimintaohjelmaa valmistelevan työryhmän kanssa. Paneeli kommentoi työryhmän hanke-esityksiä sekä esitti omia hanke-ehdotuksiaan. Lisäksi paneelin jäsenet olivat suoraan yhteydessä työryhmän jäseniin eri ministeriöissä.

Työryhmä järjesti 12.10.2011 laajan seminaari- ja kuulemistilaisuuden, joka kokosi yhteen lähes 150 suomalaista ihmisoikeustoimijaa. Aamupäivän seminaarissa kuultiin alustukset EU:n perusoikeusviraston johtajalta, eduskunnan oikeusasiamieheltä, Ihmisoikeusliiton pääsihteeriltä ja Åbo Akademin ihmisoikeusinstituutin johtajalta. Iltapäivän kuulemistilaisuudessa kuultiin puheenvuorot yhteensä 23 järjestöltä tai muulta ihmisoikeustoimijalta.⁷ Työryhmä järjesti myös 14.11.-5.12.2011 Otakantaa-foorumilla avoimen verkkokeskustelun otsikolla ”Miten ihmisoikeudet voivat Suomessa?” Keskusteluun saatiin yhteensä 64 kansalaiskommenttia. Lisäksi työryhmälle on tullut suoria yhteydenottoja ja kirjallisia lausuntoja.

Mitä perus- ja ihmisoikeudet ovat?

Perus- ja ihmisoikeuksissa on kyse perustavanlaatuisista, kaikille ihmisille yhdenvertaisesti kuuluvista ja erityisen tärkeistä oikeuksista. Suomen valtiosääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa (PL 1 § 2 mom.).

Perusoikeuksilla tarkoitetaan perustuslaissa säädettyjä yksilölle kuuluvia oikeuksia. Perusoikeuksille on siten ominaista niiden perustuslaintasoisuudesta johtuva erityinen pysyvyys ja oikeudellinen luonne. Ihmisoikeuksilla puolestaan tarkoitetaan yleensä kansainvälisissä ihmisoikeusasiakirjoissa turvattuja yksilön perustavanlaatuisia oikeuksia. Lisäksi yksilön oikeuksia turvaavat Euroopan unionin (EU) tunnustamat perusoikeudet, jotka on vahvis-

⁷ Tilaisuuden alustukset ja puheenvuorot löytyvät osoitteesta:
<http://www.kansanvalta.fi/Etusivu/Tutkimusjakehitys/Seminaarit/Ihmisoikeusseminaari>

tettu EU:n perusoikeuskirjassa. EU:n perusoikeudet perustuvat erityisesti jäsenvaltioille yhteisiin valtiosääntöperinteisiin ja kansainvälisiin velvoitteisiin, Euroopan ihmisoikeussopimukseen, unionin ja Euroopan neuvoston hyväksymiin sosiaalisiin peruskirjoihin sekä Euroopan unionin tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön. EU:n perusoikeudet velvoittavat EU:n toimielimiä, elimiä ja laitoksia sekä jäsenvaltioita niiden soveltaessa EU-oikeutta.

Suomi on ratifoinut useita luonteeltaan ihmisoikeussopimuksena pidettyjä kansainvälisiä sopimuksia. Keskeisimmät näistä sopimuksista ovat YK:ssa, Euroopan neuvostossa ja Kansainvälisessä työjärjestössä (ILO) laadittuja yleissopimuksia. Eräisiin näistä sopimuksista liittyy kansainvälisiä valvontajärjestelmiä, joilla on suuri merkitys sopimusvelvoitteiden tulkinnassa. Ihmisoikeudet ovat kehittyvä osa kansainvälistä oikeutta. Tällä hallituskaudella on tavoitteena ratifioida useita kansainvälisiä, uusia ihmisoikeussopimuksia tai niiden pöytäkirjoja.⁸

Suomen kansallinen perusoikeusjärjestelmä on sisällöltään läheisessä yhteydessä kansainvälisissä sopimuksissa turvattuihin ihmisoikeuksiin ja siten näiden tulkinnallinen harmonisointi on tärkeää. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset määrittelevät yksilön oikeuksille kansainvälisesti noudatettavan vähimmäistason. Kansallisilla perusoikeuksilla voidaan tarjota tätä parempi suojan taso. Niin perusoikeuksien kuin ihmisoikeuksienkin soveltamisen lähtökohtana on oikeuksien yleismaailmallisuus, jakamattomuus ja keskinäinen riippuvuus sekä syrjimättömyys niiden soveltamisessa.

Tämä toimintaohjelma noudattaa oikeusperustaista lähestymistapaa, jonka lähtökohtana on yksilön perus- ja ihmisoikeuksien toteuttaminen perustuslain perusoikeussäännösten ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten mukaisesti. Tavoitteena on, että yksilö pystyy saavuttamaan oikeutensa ja että julkinen valta toteuttaa kansalliseen lainsäädäntöön ja kansainväliseen oikeuteen pohjautuvat velvoitteensa. Oikeusperustainen lähestymistapa tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että yksittäiset hankkeet kytketään selvästi perusoikeussäännöksiin ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin sekä sopimusvalvontaelinten oikeus- ja muuhun käytäntöön. Erityistä huomiota kiinnitetään haavoittuvimmassa asemassa olevien yksilöiden ja ryhmien oikeuksien toteutumiseen.

Perus- ja ihmisoikeusrakenteet

Perus- ja ihmisoikeusrakenteilla tarkoitetaan tässä jaksossa kaikkia niitä niin kansallisia kuin kansainvälisiäkin toimijoita, jotka osallistuvat perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen joko ennakolliseen tai jälkikäteiseen valvontaan tai muuhun arviointiin ja tuottavat tässä roolissaan tietoa Suomen ihmisoikeustilanteesta.

Perustuslain 22 §:n säännös julkisen vallan velvollisuudesta turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen sitoo julkista valtaa sen kaikessa toiminnassa niin lainsäätämässä,

⁸ UM:n ihmisoikeustuomioistuin- ja –sopimusasioiden yksikön (OIK-40) lista käynnissä olevista ratifointiprosesseista: <http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=31373&contentlan=1&culture=fi-FI>

hallinnossa kuin lainkäytössäkin. Säännös korostaa pyrkimystä oikeuksien tosiasialliseen toteutumiseen. Tämä edellyttää usein julkisen vallan aktiivisia toimenpiteitä esimerkiksi oikeuksien suojaamiseksi ulkopuolisilta loukkauksilta tai tosiasiallisten edellytysten luomiseksi oikeuksien käyttämiselle⁹. Turvaamisvelvollisuuden toteuttamisen keinot jäävät kussakin tapauksessa erikseen harkittaviksi. Keskeisiin keinoihin kuuluvat oikeuden käyttöä turvaavan ja täsmentävän lainsäädännön säätäminen sekä taloudellisten voimavarojen kohdentaminen. Hallitus pyrkii tällä toimintaohjelmalla kehittämään käytettävissään olevia keinoja perus- ja ihmisoikeuksien tehokkaaksi turvaamiseksi.

Lakien perustuslainmukaisuuden valvonta keskittyy lainvalmisteluvaiheeseen. Kukin ministeriö vastaa siten perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisesta oman hallinnonalansa lainvalmistelussa. Lakiesitystä tulee arvioida suhteessa perustuslakiin (erityisesti perusoikeuksiin) ja ihmisoikeussopimuksiin, jotta voidaan huolehtia siitä, että lakiesitys on perustuslain ja ihmisoikeussopimusten mukainen. Perustuslakivaliokunnan käytäntö on otettava huomioon, ja tarvittaessa lakiehdotuksessa esitellään ihmisoikeussopimusten noudattamista valvovien lainkäyttö- ja tutkintaelinten käytäntöä.

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan tehtävänä on antaa lausuntonsa sen käsittelyyn tulevien lakiehdotusten ja muiden asioiden perustuslainmukaisuudesta sekä suhteesta kansainvälisiin ihmis-oikeussopimukseen (PL 74 §). Perustuslakivaliokunnan lausuntoja perustuslaki- ja ihmisoikeuskysymyksissä pidetään sitovina eduskuntakäsittelyn eri vaiheissa (PeVM 10/1998). Perustuslakivaliokunnan käytäntö on siten keskeinen lähde arvioitaessa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista Suomessa.

Jos tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa lain säännöksen soveltaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa, tuomioistuimen on annettava etusija perustuslain säännökselle (PL 106 §). Perustuslain etusija yhdistettynä tuomioistuinten perus- ja ihmisoikeusmyönteiseen laintulkintaan takaa viime kädessä sen, että perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen otetaan huomioon lainkäytössä. Etenkin ylimpien tuomioistuinten oikeuskäytännöstä voidaan tehdä tärkeitä havaintoja perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa.

Valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies valvovat, että tuomioistuinten ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeuskansleri ja oikeusasiamies valvovat perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista (PL 108 ja 109 §). Oikeuskansleri antaa joka vuodelta kertomuksen virkatoimintaan ja lain noudattamista koskevista havainnoistaan eduskunnalle ja valtioneuvostolle. Eduskunnan oikeusasiamies antaa joka vuodelta kertomuksen toiminnastaan sekä lainkäytön tilasta ja lainsäädännössä havaitsemistaan puutteista eduskunnalle.

Tämän lisäksi erityisvaltuutetut tasa-arvovaltuutettu, tietosuojavaltuutettu, vähemmistövaltuutettu ja lapsiasiavaltuutettu edistävät ja kehittävät oman erityisalansa osalta keskeisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Viimeksi mainittua lukuun ottamatta valtuutetut käsittelevät myös heille tehtyjä kanteluita. Niin ylimpien laillisuusvalvojien kuin

⁹ HE 309/1993 vp, s. 75

erityisvaltuutettujenkin kertomukset ovat vuosittaisia katsauksia perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen Suomessa. Myös kansalaisyhteiskunnalla, etenkin ihmisoikeusjärjestöillä, on merkittävä rooli tiedon tuottamisessa Suomen ihmisoikeustilanteesta.

Vuoden 2012 alussa Suomeen on eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian yhteyteen perustettu Ihmisoikeuskeskus. Oikeusasiamies, Ihmisoikeuskeskus ja sen valtuuskunta muodostavat riippumattoman kansallisen ihmisoikeusinstituution. Keskuksen toiminta käynnistyy kevään 2012 aikana. Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on 1) edistää perus- ja ihmisoikeuksia koskevaa tiedotusta, kasvatusta, koulutusta ja tutkimusta sekä näihin liittyvää yhteistyötä; 2) laatia selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta; 3) tehdä aloitteita sekä antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi; 4) osallistua perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön; ja 5) huolehtia muista vastaavista, perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä tehtävistä.¹⁰ Ihmisoikeuskeskuksella on vastaisuudessa tärkeä rooli perus- ja ihmisoikeuksien kansallisen toteutumisen arvioijana.

Valtioneuvostossa toimii myös useita neuvottelukuntia, joiden tehtäviin kuuluu perus- ja ihmisoikeuksiin liittyviä asioita. Näistä voidaan esimerkkeinä mainita kansainvälisten ihmisoikeusasiain neuvottelukunta (UM), kieliain neuvottelukunta (OM), kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta (OM), etnisten suhteiden neuvottelukunta (SM), vähemmistöasiain neuvottelukunta (SM), nuorisiasiain neuvottelukunta (OKM), tutkimuseettinen neuvottelukunta (OKM), lapsiasiain neuvottelukunta (STM), tasa-arvoasiain neuvottelukunta (STM), romaniain neuvottelukunta (STM), valtakunnallinen vammaisneuvosto (STM), Suomen ILO-neuvottelukunta (TEM) ja yhteiskunta- ja yritysvastuun neuvottelukunta (TEM). Lisäksi eri ministeriöiden hallinnonalalla toimivien neuvottelukuntien voidaan katsoa ainakin joiltakin osin käsittelevän perus- ja ihmisoikeusaiheisia asioita, kuten esimerkiksi elinkeinotoimintaa, ympäristöä, työelämää tai sosiaalihuoltoa. Osa neuvottelukunnista on perustettu avustamaan tiettyä erityisvaltuutettua hänen toimeensa. Myös neuvottelukuntien kannanotot tuovat tärkeän lisän kansalliseen keskusteluun perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta.

Suomen ihmisoikeustilannetta arvioidaan myös kansainvälisesti. Ihmisoikeussopimusten osapuolten itsensä harjoittaman keskinäisen yleisen valvonnan lisäksi kaikkien keskeisimpien sopimusten yhteydessä toimii lainkäyttö- tai tutkintaelin (sopimusvalvontaelin).

Yleissopimuksen osapuolen on annettava määräajoin raportti sopimusvalvontaelimelle niistä lainsäädännöllisistä, oikeudellisista, hallinnollisista ja muista toimista, joihin se on ryhtynyt pannaan täytäntöön sopimusvelvoitteensa. Määräaikaisraportit käsitellään sopimusvalvontaelinten julkisissa suullisissa kuulemistilaisuuksissa, joiden käsittelyn päätyttyä valvontaelin suljetussa istunnossaan hyväksyy loppupäätelmät. Valvonta perustuu siten sopimusosapuolten rakentavaan vuoropuheluun riippumattomien, yleissopimuksilla perustettujen sopimusvalvontaelinten kanssa. Sopimusosapuolten tulee tutkia saamansa suositusluonteiset loppupäätelmät ja omalta osaltaan harkita, mihin toimenpiteisiin niiden johdosta olisi mahdollisesti syytä ryhtyä.

¹⁰ Laki eduskunnan oikeusasiamiehestä 19 d §

Tällä hetkellä YK:n ihmisoikeussopimusjärjestelmässä on yhdeksän sopimusvalvontaelintä, jotka käsittelevät määräaikaissäraportteja.¹¹ Suomi raportoi näistä kuudelle, jotka ovat ihmisoikeuskomitea (CCPR), taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksia komitea (CESCR), rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CERD), naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CEDAW), kidutuksen vastainen komitea (CAT) ja lapsen oikeuksien komitea (CRC).¹²

Lisäksi ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanoa valvotaan yksilövalitusten kautta. Tämä valitus-mahdollisuus on nyttemmin YK:n kaikissa keskeisissä ihmisoikeussopimuksissa. Yksilövalitusmenettelyn hyväksyminen on kuitenkin valinnaista eli sopimusosapuolet voivat halutessaan tunnustaa valvontaelinten toimivallan käsitellä yksilövalituksia. Lisäksi muutama yleissopimus mahdollistaa sopimusvalvontaelimen omasta aloitteesta tapahtuvan tutkintamenettelyn väitetyistä sopimusloukkauksista osapuolen alueella. Kidutuksen vastaisen komitean alakomitean suorittama valvonta pohjautuu puolestaan vierailuihin niihin paikkoihin, joissa osapuolen alueella voidaan pitää vapautensa menettäneitä henkilöitä.¹³

Myös vuonna 1919 perustetun ja vuodesta 1946 lähtien YK:n erityisjärjestönä toimineen Kansainvälisen työjärjestön (ILO) yleissopimukset ja suositukset koskevat taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia (TSS-oikeudet). Tärkeimmät ihmisarvoista työtä koskevat ILO-sopimukset sääntelevät yhdistymisvapautta ja kollektiivineuvottelu-oikeutta, pakkotyön poistamista, yhdenvertaista kohtelua työelämässä, sukupuolten samapalkkaisuutta sekä lapsityön ja erityisesti sen pahimpien muotojen poistamista. Kaikkien ILO:n jäsenvaltioiden edellytetään noudattavan näiden ydinsopimusten pääperiaatteita. ILO:n yleissopimukset koskevat näiden työntekijöiden perusoikeuksien ohella myös muun muassa työoikeutta, sosiaalista vuoropuhelua, työsuojelua, työllisyyspolitiikkaa sekä sosiaaliturvaa. Suomi on tällä hetkellä sitoutunut 82:een ILO:n 189 yleissopimuksesta.

ILO valvoo yleissopimusten noudattamista muun muassa jäsenvaltioiden vuosittaisten raporttien pohjalta. Työmarkkinakeskusjärjestöt voivat tehdä raporttien yhteydessä huomioita ILO:lle mahdollisista sopimusrikkomuksista. ILO-sopimusten noudattamista valvoo ILO:ssa riippumattomien asiantuntijoiden komitea. Lisäksi ILO:n vuosittaisen työkonferenssin kolmikantainen sopimusten soveltamista valvova komitea käsittelee riippumattomien asiantuntijoiden raportit, kuulee suullisesti jäsenvaltioita niiden pahimmista sopimusrikkomuksista sekä valmistelee raportin havainnoistaan konferenssille. Ammattiyhdistykset voivat myös kannella yhdistymisvapausrikkomuksista ILO:n kolmikantaiselle yhdistymisvapauskomitealle, jonka raportit käsitellään säännöllisesti ILO:n hallintoneuvoston kokouksissa. ILO:n hallintoneuvosto voi myös asettaa riippumattoman tutkimuskomission tutkimaan räikeimpiä yleissopimusten loukkauksia jäsenvaltioissa.

11 YK:n sopimusvalvontaelimet ovat ihmisoikeuskomitea (CCPR), taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksia komitea (CESCR), rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CERD), naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CEDAW), kidutuksen vastainen komitea (CAT), lapsen oikeuksien komitea (CRC), siirtotyöntekijöitä käsittelevä komitea (CMW), vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea (CRPD) ja pakotettuja katoamisia käsittelevä komitea (CED).

12 Suomen määräaikaissäraporttien aikataulu löytyy osoitteesta:

<http://www.formin.fi/Public/default.aspx?nodeid=34911&contentlan=1&culture=fi-FI>

13 Suomi on ratifioimassa vuoden 2012 aikana tämän valvontamenettelyn mahdollistavan kidutuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan.

Euroopan neuvoston osalta keskeisin sopimusvalvontaelin on Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) soveltamista valvova Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien (EIT), jolle voidaan tehdä sekä yksilö- että valtiovalituksia. Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisut ovat vastaajavaltiota kansainvälisoikeudellisesti sitovia. Mikäli valtion katsotaan loukanneen Euroopan ihmisoikeussopimusta, ihmisoikeustuomioistuimien voi myös määrätä loukatulle osapuolelle kohtuullisen hyvityksen. Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisujen täytäntöönpanoa valvoo Euroopan neuvoston ministerikomitea, jolle valtioneuvoston asiamies toimittaa tiedot siitä, mihin asianmukaisiin yleisiin, ml. lainsäädännöllisiin, ja yksityistä koskeviin toimenpiteisiin määrättyjen korvausten maksamisen lisäksi mainittujen ratkaisujen täytäntöönpanemiseksi on ryhdytty.

Muiden Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanoa valvotaan määräaikaishavainnointin ja/tai sopimusvalvontaelinten suorittamien maavierailujen kautta. Lisäksi Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitealle, joka valvoo sosiaalisen peruskirjan ja uudistetun sosiaalisen peruskirjan noudattamista jäsenvaltioiden raporttien pohjalta, voidaan tehdä kollektiivivalituksia (järjestökantelu) peruskirjan väitetyistä sopimusloukkauksista. Suomi on ainoana Euroopan neuvoston sopimusvaltiona antanut kansallisille järjestöille mahdollisuuden tehdä järjestökantelu.

Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten täytäntöönpano, kuten loppupäätelmät ja valitusmenettelyissä annetut ratkaisut, tulee nähdä osana laajaa ihmisoikeuksien kehittämistä. Täytäntöönpano on jatkumo, joka tarjoaa mahdollisuuden säännöllisesti arvioida ihmisoikeuksien toteutumista Suomessa, myös vuoropuhelussa kansalaisyhteiskunnan kanssa. Kansallisia käytäntöjä ja hyviä esimerkkejä voidaan myös siirtää kansainvälisille ja alueellisille ihmisoikeusfoorumeille. Määräaikaishavainnointia ja sen myötä saatavia valvontaelinten loppupäätelmiä ei tule siten nähdä vain sopimuskohtaisina menettelyinä, vaan laajemmin kansallisen perus- ja ihmisoikeustilanteen kehittämisen välineinä.

Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanon seuranta ei kuitenkaan yksin tarjoa riittävää kokonaiskuvaa ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa. Sopimusvalvontajärjestelmä tarkastelee ainoastaan sopimuksen kohteena olevia kysymyksiä. Siten sellaisten ryhmien asema, kuten ikääntyneet tai seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, joiden oikeuksia nimenomaisesti koskevia kansainvälisiä sopimuksia ei ole, jää helposti vähemmälle huomiolle. Ihmisoikeussopimusvalvonta on pääosin sopimusvelvoitteiden noudattamisen jälkikäteistä valvontaa, mikä heikentää sen mahdollisuuksia reagoida nopeasti muuttuviin ihmisoikeustilanteisiin.

Ihmisoikeusindikaattorit: Miten oikeuksien toteutumista arvioidaan?

Edellä on tarkasteltu niitä rakenteita, jotka tuottavat tietoa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa. Tässä jaksossa tarkastellaan sitä, millaista tietoa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta tarvitaan päätöksenteon tueksi. Tiedon saatavuus vaihtelee suuresti eri oikeuksien ja tarkasteltavien ryhmien osalta. Osa oikeuksien loukkauksista koskevista havainnoista liittyy yksittäistapauksiin kuten yksilövalituksiin ja kanteluihin. Ne voivat

sinänsä tuoda esiin lainsäädännöllisiä tai rakenteellisia ongelmia, mutta eivät välttämättä kerro mitään mahdollisen ongelman laajuudesta. Sopimusvalvontaelinten loppupäätelmistä puolestaan ei voida suoraan päätellä, kohdistuvatko samat ongelmat mahdollisesti muihinkin kuin kyseisen sopimuksen kattamiin kysymyksiin.

Perus- ja ihmisoikeuksien tehokas turvaaminen edellyttää, että päätöksentekijöillä on riittävästi tietoa oikeuksien toteutumisen edellytyksistä, jotta turvaamistoimet osataan kohdistaa oikein. Kokonaisvaltaista tietoa eri oikeuksien toteutumisesta tarvitaan niin kansallisessa päätöksenteossa kuin määräaikaisraportoinnissakin. Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta piti jo vuonna 2004 ensimmäistä ihmisoikeusselontekoa käsitellessään puutteena sitä, että ihmisoikeuksien kehitystä ja toteutumista ei analysoitu tilastojen tai muun tutkimuksen valossa. Valiokunta katsoi, että perusanalyysin puuttuminen oli syy sille, että selonteossa ei voitu myöskään esittää syvällisiä tai perusteltuja arvioita ihmisoikeuksien toteutumiseen liittyvistä toimista tai poliittisten periaatteiden onnistumisesta käytännössä.¹⁴

Ihmisoikeusindikaattoreilla tarkoitetaan mittareita, joilla voidaan seurata ja arvioida oikeuksien toteutumista sekä kehityssuuntia oikeuksien toteutumisessa. Indikaattoreiden käyttäminen ihmisoikeuksien täytäntöönpanon työvälineenä on yleistynyt viime vuosina etenkin YK:n ja muiden kansainvälisten järjestöjen piirissä. Myös EU:n perusoikeusvirasto on viime vuosina tehnyt paljon työtä indikaattoreiden kehittämiseksi. Eräisiin uusimpiin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin kuuluu nimenomaisia sopimusmääräyksiä ihmisoikeusrelevantin tiedon keräämisestä. Esim. YK:n vammaisyleissopimuksen 31 artikla edellyttää nimenomaisesti sopimuksen täytäntöönpanon kannalta tarpeellisen tilasto- ja muun tutkimustiedon keräämistä.¹⁵ Erilaisten tilastotietojen ja muiden taustaselvitysten vaatiminen on yleistynyt myös YK:n määräaikaisraportoinnin yhteydessä.

YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto (OHCHR) on kehittänyt kolmiportaisen mallin ihmisoikeusindikaattoreista.¹⁶ Indikaattorit on jaettu mallissa rakennetta, prosessia ja lopputulosta koskeviin indikaattoreihin. Ylimmällä eli rakenteellisella tasolla tarkastellaan valtion sitoutumista kansainvälisiin Ihmisoikeusnormeihin ja niiden kansallista voimaansaattamista. Prosessi-indikaattoreilla puolestaan tarkastellaan valtion toimia sopimusvelvoitteiden noudattamiseksi. Lopputulosta koskevilla indikaattoreilla arvioidaan, ovatko valtion toimet olleet tehokkaita eli onko tulos saavutettu ja toteutuvatko yksilön oikeudet. YK:n malli on tarkoitettu kansallisesti sovellettavaksi.

Myös kansainvälinen työjärjestö ILO on kehittänyt indikaattoreita työllisyyteen ja ihmisarvoiseen työhön liittyen. Lisäksi EU:n komissio on kehittänyt eräiden sosiaalisten oikeuksien sekä työllisyyden ja köyhyyden torjunnan osalta jäsenvaltioille asetettujen määrällisten tavoitteiden toteutumisen seurantaan varten mittareita. EU:ssa on laadittu indikaattoreita myös sukupuolten tasa-arvon ja erityisesti YK:n Pekingin toimintaohjelman toimeenpanon seuraamiseksi.

¹⁴ UaVM 12/2004 vp, s. 3

¹⁵ CRPD Article 31 - Statistics and data collection: 1. States Parties undertake to collect appropriate information, including statistical and research data, to enable them to formulate and implement policies to give effect to the present Convention. (...) Suomi ei ole vielä ratifioinut sopimusta.

¹⁶ Report on Indicators for Promoting and Monitoring the Implementation of Human Rights HRI/MC/2008/3 (6.6.2008)

Indikaattoreiden kehittämisen taustalla on ajatus siitä, että vakaa tietopohja mahdollistaa kansainvälisissä sopimuksissa turvattujen abstraktien oikeuksien siirtämisen käytännön tasolle. Selkeät indikaattorit helpottavat tavoitteiden konkretisoimista ja toimenpiteiden täsmällistä määrittelyä. Indikaattorit soveltuvat myös seurannan työvälineiksi. Esimerkiksi Yhdistyneissä kuningaskunnissa on kehitetty indikaattoreiden avulla syrjinnän seurannan työväline, jolla määräajoin kartoitetaan eri ryhmien välisiä eroja oikeuksien toteutumisessa.¹⁷

Kattavien indikaattoreiden kehittäminen koko perus- ja ihmisoikeusjärjestelmälle olisi mittava tehtävä ja edellyttäisi paljon resursseja. Tuloksellinen perus- ja ihmisoikeustyö edellyttää kuitenkin toiminnan vaikuttavuuden arviointia. Tämä puolestaan on mahdollista ainoastaan kehittämällä sekä määrällisiä että laadullisia mittareita sille, miten oikeuksien toteutumista tarkastellaan. Toimintaohjelmaan sisältyvät indikaattoreiden kehittämishankkeet ovat siksi erityisen tärkeitä.

¹⁷ Ks. Equality and Human Rights Commission (UK): Equality Measurement Framework: <http://www.equalityhumanrights.com/key-projects/equality-measurement-framework/>

dikeus

II ERITYINEN OSA

Kehitystarpeiden arviointi: Suomen keskeisiä ihmisoikeushaasteita

Toimintaohjelman valmistelussa keskeisinä lähteinä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen liittyvistä ongelmista ovat olleet mm. eduskunnan perustuslakivaliokunnan huomiot, ylimpien laillisuusvalvojen perus- ja ihmisoikeusvalvonnassa tekemät havainnot, YK:n sopimusvalvontaelinten loppupäätelmät, YK:n ihmisoikeusneuvoston yleismaailmallisessa määräaikaistarkastelussa (UPR) saadut suositukset, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Suomea koskevat ratkaisut, vuoden 2009 ihmisoikeuspoliittinen selonteko sekä lokakuussa 2011 järjestetyn kuulemistilaisuuden puheenvuorot ja ihmisoikeustoimijoiden paneelin esitykset.

Valmistelun aikana mm. seuraavat teemat nousivat esille:

- tarve parantaa perus- ja ihmisoikeuskysymysten koordinaatiota valtioneuvostossa;
- oikeusperustaisen ajattelun vahvistaminen hallinnossa ja omistajuus perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisesta, etenkin alue- ja paikallisviranomaiset oikeuksien toteuttajina;
- tiedonsaanti oikeuksien toteutumisesta (indikaattoreiden kehittäminen);
- yhteistyön kehittäminen kansalaisyhteiskunnan kanssa;
- perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen edistäminen;
- oikeusturvan vahvistaminen, hyvä hallinto, pääsy oikeuksiin, oikeus saada kohtuullisessa ajassa perusteltu päätös, ongelmana etenkin viivästykset yleisissä tuomioistuimissa ja hallinnossa;
- perus- ja ihmisoikeusvalvonnan tehostaminen;
- viranomaisten resurssipulasta julkisten palvelujen tuottamisessa seuraavat ongelmat;

- erityisesti kunnallisissa palveluissa julkiselle sektorille perinteisesti kuuluneiden tehtävien siirtäminen yksityiselle sektorille (esim. tilaaja-tuottaja-malli) ja siitä seuraavat mahdolliset ongelmat perusoikeuksien toteutumisen kannalta;
- haavoittuvat ryhmät, etenkin vapautensa menettäneet, ikääntyneet, mielen-terveyspotilaat, ulkomaalaislain nojalla säilöön otetut, tutkintavangit, lastensuojelulapset;
- sosiaaliturvan riittävyys ja köyhyyden vähentäminen;
- vähemmistöjen oikeudet, etenkin syrjinnän suoja, yhdenvertaisuus ja osallistumisoikeuksien edistäminen;
- hyvät etniset suhteet ja rasismin torjunta;
- rikoksen uhrin asema;
- lapsen oikeudet;
- seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskevien kysymysten kansallisen koordinaation järjestäminen;
- vammaisten henkilöiden oikeudet; etenkin YK:n vammaisyleissopimuksen ratifiointi;
- naisiin kohdistuva väkivalta;
- maahanmuuttajien/ulkomaalaisten asema;
- perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen työelämässä

Lista on tarkoitettu esimerkinomaiseksi, eikä se ole tyhjentävä esitys havainnoista. Listan järjestys on myös satunnainen eikä sitä ole pidettävä minkäänlaisena tärkeysjärjestyksenä. Jäljempänä esitellään toimintaohjelmahankkeet vuosille 2012–2013. Osa hankkeista vastaa suoraan edellä mainittuihin teemoihin. Kaikkiin havaittuihin ongelmakohtiin ei kuitenkaan ole mahdollista puuttua tällä toimintaohjelmakaudella. Moniin asioihin on palattava myöhemmin.

Hallituksen linjaukset oikeuksien tehokkaan toteutumisen turvaamiseksi

Tämä toimintaohjelma sisältää hallituksen näkemykset siitä, mihin toimiin perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen edistämiseksi erityisesti ryhdytään vuosina 2012–2013. Perus- ja ihmisoikeuksia toteutetaan myös muussa hallituksen toiminnassa. Jäljempänä esitellään yksittäiset toimintaohjelmahankkeet. Tämä jakso sisältää hallituksen yleisiä kannanottoja laajemmista ja pidempikestoisista toimista, jotka ovat tarpeen kehittämistyössä.

Oikeussuojan on toteuduttava ensisijaisesti kansallisella tasolla ilman, että yksilö joutuu turvautumaan kansainvälisiin valvontaelimiin päästäkseen oikeuksiinsa. Tämä edellyttää määrätietoista työtä perus- ja ihmisoikeuksien kansallisen suojan tason ylläpitämiseksi esim. normipohjaa vahvistamalla. Niin kansallisten laillisuusvalvojen kuin kansainvälisten valvontaelintenkin käytäntöä on seurattava tiiviisti. Näihin tavoitteisiin pyritään toimintaohjelmaan sisältyvillä perus- ja ihmisoikeusrakenteita vahvistavilla hankkeilla. Hallitus katsoo, että rakenteiden kehittäminen etenkin poikkihallinnollisen yhteistyön kautta on muutoinkin luonteva teema ensimmäiseen kansalliseen ihmisoikeustoimintaohjelmaan.

Tässä keskeisin hanke on valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöiden verkoston perustaminen (ks. hankekuvaus jäljempänä).

Perus- ja ihmisoikeuksien täytäntöönpanon tehostaminen edellyttää toimivaltaisten ministeriöiden sitouttamista. Kaikki ministeriöt hoitavat mm. oman toimialansa lainvalmisteluasiat, tutkimusta, kehittämistä ja seurantaa koskevat asiat sekä oman toimialansa kansainväliset asiat. Ulkoasiainministeriön tehtäviin kuuluvat kansainvälisiin lainkäyttö- ja tutkintaelimiin liittyvät asiat.¹⁸ Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen tehokas turvaaminen edellyttää siten hyvää koordinaatiota perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvistä kysymyksistä valtioneuvoston piirissä.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on pitänyt erittäin vakavana sitä, että ne monet perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen ongelmat, joihin esimerkiksi oikeusasiamies on kiinnittänyt huomiota kerta toisensa jälkeen kertomuksissaan ja ratkaisuisaan, eivät ole korjaantuneet.¹⁹ Hallitus jakaa perustuslakivaliokunnan näkemyksen siitä, että laillisuusvalvojen kannanotot ja niissä esitetyt lain tulkintaa tai lainsäädännön muutostarvetta koskevat käsitykset on otettava hallinnossa viipymättä huomioon ja niiden mahdollisesti edellyttämät toimintakulttuurin muutokset toteutettava nopeasti. Hallitus vahvistaa perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöiden verkoston perustamisella tiedonkulkua ylimpien laillisuusvalvojen ratkaisuisista ja pyrkii tällä varmistamaan toistuvien ongelmien viivytyksettömän korjaamisen.

Suomi raportoi ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanosta varsin perusteellisesti ja avoimesti. Suomen saamat loppupäätelmät kertovat osaltaan perus- ja ihmisoikeustilanteen kehittymisestä ja siksi täytäntöönpanon seuranta kussakin toimivaltaisessa ministeriössä tulisi tehdä entistä systemaattisemmin. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on todennut, että suosituksia ja niiden toimeenpanoa on seurattava jatkuvasti, aktiivisesti ja kattavasti. Keskeisenä haasteena voidaan perustuslakivaliokunnan mukaan pitää raportoinnin perusteella annettujen suositusten käsittelyä koko hallitusta sitouttavasti.²⁰ Aikaväli loppupäätelmien julkistamisesta seuraavan määräaikaisraportin laatimiseen voi olla useita vuosia. Loppupäätelmissä annettujen suositusten täytäntöönpanoa tulee seurata jatkuvasti tänä aikana. Perustettava verkosto tukee tätä tavoitetta.

Ministeriöiden välisen perus- ja ihmisoikeusyhteistyön kehittämällä parannetaan myös Suomen kansallisen ja kansainvälisen perus- ja ihmisoikeustoiminnan johdonmukaisuutta. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on todennut, että Suomen ihmisoikeuspolitiikan painopistealueet eivät aina toteudu kansallisessa toiminnassa.²¹ Suomen kansainvälisen ihmisoikeuspolitiikan lähtökohtina ovat ihmisoikeuksien yleismaailmallisuus, jakamattomuus ja keskinäinen riippuvuus. Syrjinnän vastainen toiminta on keskeisessä asemassa. TSS-oikeuksien edistäminen korostamalla niiden oikeudellista velvoittavuutta on läpileikkaava teema. Kansainvälisen ihmisoikeuspolitiikan painopisteitä ovat erityisesti naisten, lasten, vammaisten henkilöiden, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen sekä alkuperäiskansojen

18 VNOS 11 ja 13 §

19 PeVM 10/2009 vp., s. 2

20 Valtioneuvoston ihmisoikeusselontekojen käsittely vuosina 2004 ja 2010 (PeVL 23/2004 vp ja PeVL 1/2010 vp).

21 PeVL 1/2010 vp, s. 3/I

oikeudet. Lisäksi kiinnitetään erityistä huomiota romanien ja muiden etnisten tai uskonnollisten vähemmistöjen asemaan. Suomen kansainvälisen toiminnan uskottavuus edellyttää johdonmukaista toimintaa perus- ja ihmisoikeuksien toteuttamisessa niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin.

Suomen uskottavuuteen kansainvälisessä ihmisoikeustoiminnassa vaikuttaa myös kansainvälisten sopimusvelvoitteiden mahdollisimman nopea kansallinen voimaansaattaminen. Uusien sopimusvelvoitteiden kautta vahvistetaan entisestään perus- ja ihmisoikeuksien tarjoamaan suojaa. Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että Suomi on viime aikoina liittynyt uusiin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin suhteellisen hitaasti. Valiokunta on todennut, että valtioneuvoston tulee muun muassa varmistaa riittävät resurssit ja muut käytännön edellytykset sille, että Suomella on kyky ratifioida uudet kansainväliset ihmisoikeussopimukset poliittisen harkinnan jälkeen viivytyksettä.²² Hallitus pitää valiokunnan huomiota tärkeänä. Ratifiointiprosessien joutuisaan hoitamiseen tulee taata riittävät käytännön edellytykset.

Edellä esitetyn perusteella on päätetty asettaa kaikkien ministeriöiden edustajista muodostuva perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöiden verkosto. Verkoston perustamisella ei muuteta nykyisten toimijoiden vastuualueita tai työnjakoa vaan vastuu perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamisesta on kullakin ministeriöllä omalla hallinnonalallaan. Verkoston koordinaatiosta vastaa oikeusministeriö. Ulkoasiainministeriö koordinoi verkoston työtä kansainvälisten ihmisoikeussopimus- ja muiden kansainvälisten ihmisoikeusasioiden osalta. Verkosto voidaan toteuttaa olemassa olevien resurssien puitteissa. Kiristyvässä taloudellisessa tilanteessa on välttämätöntä kehittää työ- ja toimintatapoja, jotta hallinnon tehtävät voidaan hoitaa vaarantamatta perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Tämä edellyttää aiempaa tehokkaampaa koordinaatiota perus- ja ihmisoikeuskysymyksissä.

Perustettavan verkoston tehtäviin kuuluu tämän toimintaohjelman toteuttamisen seurannan osana valtioneuvoston seuraavan ihmisoikeuspoliittisen selonteon valmistelu. Verkosto tarkastelee niitä toimenpiteitä, joihin eri ministeriöissä olisi tarkoituksenmukaista ryhtyä kansallisten laillisuusvalvojen, valtuutettujen ja neuvottelukuntien esittämien huomioiden sekä kansainvälisten lainkäyttö- ja tutkintaelinten antamien ratkaisujen ja loppupäätelmien osalta sekä seuraa näihin liittyvien lainsäädäntö- ja muiden hankkeiden edistymistä.

Verkosto seuraa myös uusien kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja niiden pöytäkirjojen kehittymistä, hyväksymistä ja kansallista voimaansaattamista. Verkosto juurruttaa osaltaan perus- ja ihmisoikeustietoisuutta valtioneuvostossa ja tehostaa tiedonkulkua eri hallinnonaloilla. Kevyenä rakenteena se mahdollistaa perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvien asioiden joustavan käsittelyn. Erityistä huomiota verkosto kiinnittää poikkihallinnollisiin kysymyksiin, joita ei ole vastuutettu millekään tietylle ministeriölle, esim. seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä tai viittomakielisten oikeuksia koskevat kysymykset.

Perus- ja ihmisoikeuksien aktiivinen edistäminen on tärkeää, jotta oikeusloukkaukset voitaisiin ennakoida ja siten estää ennalta. Tässä on tärkeä rooli viranomaisten sisäisellä lailli-

²² UaVM 1/2010 vp.

suusvalvonnalla, jossa tulisi aiempaa määrätietoisemmin seurata perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Ennaltaehkäisemistä tulee myös tehostaa kytkemällä paikallistaso kuten kunnat tiiviimmin mukaan perus- ja ihmisoikeuskeskusteluun. Kuntien tehtävät liittyvät mm. taloudellisten, sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien täytäntöönpanoon. Julkisten palveluiden yksityistäminen on esimerkki ajankohtaisesta alueesta, joka vaatii tarkastelua perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. Julkisen hallintotehtävän yksityistäminen on perustuslain mukaan mahdollista vain lain nojalla ja ainoastaan, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Hallitus pitää tärkeänä käydä tätä keskustelua yhdessä alue- ja paikallistason toimijoiden kanssa tämän toimintaohjelman voimassaoloaikana.

Suomella on perus- ja ihmisoikeusasioissa hyviä käytäntöjä yhteistyössä kansalaisyhteiskunnan kanssa. Yhteistyömuotoja tulee kuitenkin kehittää edelleen siten, että esim. kansalaisyhteiskunnan osaamista erityisistä perus- ja ihmisoikeuskysymyksistä voidaan hyödyntää entistä tehokkaammin. Myös eri ryhmien osallistamista valmisteluun tulee tarkastella aktiivisesti, jotta niillä, joita asia koskee, on tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa heitä koskevaan sääntelyyn ja päätöksentekoon. Hallitus pitää osallistumisoikeuksien tehokasta toteutumista tärkeänä ja sitoutuu kehittämään kansalaisten suoran osallistumisen välineitä edelleen mm. sähköisessä osallistumisessa. Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen liittyvä vuoropuhelu on tärkeää myös yrityssektorin kanssa, etenkin yritysten yhteiskuntavastuuseen liittyvissä kysymyksissä. Myös yhteistyö seurakuntien ja muiden uskonnollisten yhteisöjen kanssa on tärkeää erityisesti nuorisoon, syrjinnän torjuntaan ja kotouttamiseen liittyvissä kysymyksissä.

Perus- ja ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus ovat tärkeitä sen varmistamisessa, että perus- ja ihmisoikeuslähtöinen tarkastelutapa, mukaan lukien yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen, on vallitseva julkisen vallan käytössä. Oikeuksien toteutumisen kannalta on myös keskeistä, että yksilöt tuntevat oikeutensa. Tietoisuus perus- ja ihmisoikeuksista muokkaa asenteita ja käyttäytymistä loukkauksia ehkäisevään suuntaan, millä on merkitystä erityisesti yksityisten välisissä suhteissa. Ministeriöillä on vastuu oman hallinnonalansa viranomaisten perus- ja ihmisoikeuskoulutuksesta. Viranomaisten koulutuksissa tulisi huomioida ihmisoikeussopimusten kokonaisuus.

dikeus

HANKELUETTELO

Hankkeista

Tässä jaksossa esitellään hallituksen ihmisoikeustoimintaohjelmahankkeet vuosille 2012–2013. Hankkeiden valintaperusteina on käytetty mm. valmistelumateriaalista esille nousseita teemoja ja näiden havaintojen toistumista. Lisäksi hankkeelta on edellytetty riittävää käytännönläheisyyttä ja sitä, että se on toteutettavissa toimintaohjelmakaudella. Edellä on käsitelty hallituksen yleisluontoisempia kannanottoja perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi.

Hankkeet on koottu temaattisiksi kokonaisuuksiksi ns. elämänalueiden ympärille. Esitystavan tarkoituksena on korostaa perus- ja ihmisoikeuksien poikkihallinnollisuutta ja hahmottaa oikeuksia kokonaisvaltaisemmin kuin esim. ryhmäkohtaisessa tai kansainvälisten sopimusten rakennetta seuraavassa tarkastelussa. Hallituksen tarkoitus on noudattaa samantapaista esittelytapaa seuraavan ihmisoikeuspoliittisen selonteon kansallisen osuuden laatimisessa.²³ Kunkin jakson lopussa on lyhyesti kuvattu myös muita aihepiiriin liittyviä, toimintaohjelman ulkopuolisia, käynnissä olevia ministeriöiden hankkeita sekä muuta toimintaa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kehittämiseksi, esim. eri politiikkaohjelmia. Ministeriöiden tuottamat esittelytekstit ovat esimerkinomaisia ja pyrkivät antamaan paremman kokonaiskuvan perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen edistämisestä valtioneuvoston piirissä.

Hankekuvaukset on kirjoitettu noudattaen tiivistä esitystapaa, josta käy ilmi ainoastaan hankkeen keskeinen sisältö. Laajemmista hankkeista saa tarkempia tietoja vastuuministeriöstä tai valtioneuvoston hankesivuilta.²⁴ Kukin hankekuvaus sisältää a) hankkeen nimen, b) kuvauksen keskeisestä sisällöstä, c) oikeusperustan eli sen perus- tai ihmisoikeussäännöksen, jonka toteuttamiseen hanke liittyy, d) hankkeen vastuuministeriön tai -ministeriön ja keskeiset sidosryhmät, sekä e) hankekohtaiset indikaattorit eli ne mittarit, joilla voidaan arvioida hankkeen toteutumista.

²³ Ks. eduskunnan perustuslakivaliokunnan esittämä kritiikki edellisen selonteon yhteismitattomuudesta, joka valiokunnan mukaan vaikeutti selonteon luettavuutta ja kokonaisuuden hahmottamista (PeVL 1/2010 vp, s. 2/II). Hallituksen tavoitteena on käsitellä ns. elämänaluemallin avulla perus- ja ihmisoikeuksia kokonaisuutena, jossa useat eri oikeudet vaikuttavat samoilla elämänalueilla.

²⁴ Valtioneuvoston hankerekisteri HARE: <http://www.hare.vn.fi/>

PERUS- JA IHMISOIKEUSRAKENTEET

22 §

Perusoikeuksien turvaaminen

Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Toimintaohjelmahankkeet:

1. Valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöiden verkoston asettaminen

- a) Nimi: Ministeriöiden edustajista muodostuvan perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöiden verkoston asettaminen
- b) Sisältö: Asetetaan ministeriöiden edustajista muodostuva verkosto, jonka tehtävänä on mm.:
  - seurata kansallisen ihmisoikeustoimintaohjelman toteuttamista,
  - valmistella valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittinen selonteko,
  - tarkastella Suomen perus- ja ihmisoikeustilannetta,
  - tarkastella Suomen ihmisoikeusvelvoitteiden ja –sitoumusten täytäntöönpanoa ja niihin liittyvää määräaikaisselontointia,
  - seurata uusien kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja niiden pöytäkirjojen kehittymistä, hyväksymistä ja kansallista voimaansaattamista ja
  - selvittää Suomen perus- ja ihmisoikeusportaalin tarpeellisuutta ja toteuttamisedellytyksiä siten, että arvioidaan mahdollisuudet koota perus- ja ihmisoikeusasioista julkinen verkkopalvelu, jonne talletetaan mm. ihmisoikeuksiin liittyvät viranomaislausunnot, selonteot, hallituksen määräaikaisselontointit, kansainvälisten ja alueellisten valvontaelinten antamat loppupäätelmät ja suositukset, tuomioistuinten ja ylimpien laillisuusvalvojen ratkaisuja, eduskunnan perustuslakivaliokunnan käytäntöä ja kansalaisjärjestöjen lausunnot.

Valtionhallinnon sisäinen verkosto selkeyttää perus- ja ihmisoikeusasioiden hoitamista ja nopeuttaa tiedonkulkua. Verkosto lisää perus- ja ihmisoikeustietoisuutta eri hallinnonaloilla.
- c) Oikeusperusta: PL 22 §, VNOS 11 §, PeVL 1/2010 vp, PeVL 23/2004 vp, YK:n sopimusvalvontaelinten (CCPR, CESC, CERD, CEDAW, CAT ja CRC) Suomelle antamat loppupäätelmät, mukaan lukien suositukset ihmisoikeustietoisuuden lisäämisestä
- d) Vastuuministeriö: **OM ja UM**, kaikki ministeriöt. Verkoston koordinaatiosta vastaa OM. UM koordinoi kuitenkin verkoston työtä kansainvälisten ihmisoikeusasioiden osalta.
- e) Indikaattorit: Verkoston asettaminen vuoden 2012 aikana, selonteon antaminen eduskunnalle tämän hallituskauden aikana.

2. Perus- ja ihmisoikeuksien seurannan kehittäminen

- a) Nimi: Perus- ja ihmisoikeuksien seurannan kehittämishanke, ml. indikaattorien kehittäminen
- b) Sisältö: Rakennetaan eri elämänalueet kattavat perus- ja ihmisoikeusindikaattorit sekä tunnistettuja perus- ja ihmisoikeusongelmia koskeva seurantatietokanta. Tavoitteena on indikaattoreiden helppo hyödynnettävyys sekä julkaiseminen laajasti, esimerkiksi Findikaattori -palvelua käyttämällä.
- c) Oikeusperusta: Syrjinnän vastaisen lainsäädännön täytäntöönpanon valvonnan kehittäminen (ECRI), muut ihmisoikeussopimusmääräykset ja suositukset, joissa edellytetään tai suositellaan tiedon keräämistä ja indikaattoreiden käyttöönottoa
- d) Vastuuministeriö: **VNK** ja kaikki ministeriöt
- e) Indikaattorit: Mallin kehittäminen vuoden 2013 loppuun mennessä.

3. Nuorten ja moniperusteisen syrjinnän vaarassa olevien nuorten elinoloja, hyvinvointia ja ihmisoikeuksien toteutumista mittaavien indikaattoreiden kehittäminen

- a) Nimi: Arvioidaan mitkä ovat keskeisiä nuorten elinoloja, hyvinvointia ja ihmisoikeuksia mittaavia indikaattoreita ja seurantajärjestelmiä, ja millaista tietoa näiden indikaattoreiden ja järjestelmien kautta saadaan. Tavoitteena on tuottaa tietoa indikaattoreiden ja seurantajärjestelmien kehittämistä varten sekä mahdollisesti täydentää esille tulevia nuorten hyvinvointiin ja ihmisoikeuksiin liittyviä tiedon puutoskohtia uusilla tutkimushankkeilla. Lisäksi tuotetaan suosituksia nuorten elinolojen ja hyvinvoinnin parantamiseksi ja ihmisoikeuksien toteutumiseksi kunnallisella, alueellisella kuin valtakunnallisella tasolla. Indikaattorityö on Nuoran osalta jatkuvaa, joten siten toiminto jatkuu myös vuoden 2013 jälkeen, ja sen toteutumista ja onnistumista arvioidaan jatkuvasti.
- b) Sisältö: Nuorisolain 5 §:ssä säädetään valtion nuorisoasiain neuvottelukunnan tehtävästä, joihin kuuluu tiedon tuottaminen nuorten elinoloista erilaisten tutkimusten sekä säännöllisesti päivitettävän nuorten elinoloja kuvaavan tilastotietokannan avulla.
- c) Oikeusperusta: PL 6 ja 22 §
- d) Vastuuministeriö: **OKM**/Nuorisoasiain neuvottelukunta, linkitys VNK:n perus- ja ihmisoikeusindikaattorihankkeeseen. Yhteistyö lapsiasiavaltuutetun, vähemmistövaltuutetun, tasa-arvovaltuutetun, nuorisotutkimusverkoston, nuorisojärjestöjen ja muiden syrjinnän vaarassa olevia ryhmiä edustavien järjestöjen kanssa.
- e) Indikaattorit: Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta asettaa vuonna 2012 indikaattorityötä varten työryhmän. Nuorisobarometrin 2013 teemana tulee olemaan yhdenvertaisuus, tarkkaa fokusta ei vielä tiedetä. Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta järjestää keskustelutilaisuuksia suositusten suunnittelua ja toimeenpanoa varten vuonna 2013.

4. Lapsen oikeuksien valtavirtaistaminen/ Lasten ja nuorten huomiointi kaikessa päätöksenteossa

- a) Nimi: Lapsen oikeuksien yleissopimuksen toimeenpanon kehittämishanke
- b) Sisältö: Hankkeen tavoitteena on kehittää YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen noudattamista valvovan lapsen oikeuksien komitean Suomelle antamien suositusten toimeenpanoa. Hankkeessa kehitetään seurantamekanismi lapsen oikeuksien

komitean suositusten toimeenpanoa varten. Hankkeessa kehitetään myös lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteiden ja määräysten toimeenpanon yleistä seurantaa sekä Suomen määräaikaishankkeiden lapsen oikeuksien komitealle.

- c) Oikeusperusta: Yleissopimus lapsen oikeuksista (LOS) 4 ja 44 artikla.
- d) Vastuuministeriö: **STM**, lisäksi OKM ja muut ministeriöt sekä lapsiasiavaltuutettu ovat mukana. Määräaikaishankkeiden kehittämisen osalta koordinaatiovastuu on UM:llä. Kansalaisjärjestöt ovat hankkeessa mukana sidosryhmänä.
- e) Indikaattorit: Lapsen oikeuksien sopimuksen ja lapsen oikeuksien komitean suositusten toimeenpanon seurantamekanismi (LOS-seurantamekanismi) on käytössä ministeriöissä.

5. Perus- ja ihmisoikeusneuvonnan kehittäminen

- a) Nimi: Säädosvalmistelijoille tarkoitettun perus- ja ihmisoikeusneuvonnan kehittäminen
- b) Sisältö: Laaditaan osana lainlaatijan oppaan päivitystä ohjeistus perus- ja ihmisoikeuksien huomioon ottamisesta säädosvalmistelussa erityisesti perustuslakivaliokunnan käytännön valossa. Tarkoituksena on antaa ministeriöiden säädosvalmistelijoille ensi käden työväline perusoikeuksista johtuvien vaatimusten huomioon ottamiseksi säädosvalmistelussa. Tavoitteena on perus- ja ihmisoikeuksia paremmin turvaava lainvalmistelu.
- c) Oikeusperusta: PL 22 §, VNOS 14 §
- d) Vastuuministeriö: **OM**
- e) Indikaattorit: Opas laadittu kesään 2012 mennessä

6. Poliisiin kohdistuvan valvonnan oikeusperustan kehittämishanke

- a) Nimi: Poliisiin kohdistuvan valvonnan oikeusperustan kehittämishanke
- b) Sisältö: Perus- ja ihmisoikeusvalvonnan kehittäminen osana operatiivista laillisuusvalvontaa. Selvitetään poliisiin kohdistuvan sisäisen valvonnan vastuu-, toimivalta ja resurssikysymykset sekä tehdään esityksiä keinoista, joilla poliisin valvonta on tarkoituksenmukaista ja oikeudellisesti asianmukaista järjestää. Hanke kehittää perus- ja ihmisoikeusvalvontaa osana operatiivista laillisuusvalvontaa.
- c) Oikeusperusta: Suositukset muun muassa CPT
- d) Vastuuministeriö: **SM**
- e) Indikaattorit: Sisäiset valvontakertomukset ja ylimpien laillisuusvalvojien toimenpiteet

Muut aiheeseen liittyvät hankkeet ja muu toiminta:

Valtioneuvosto asetti 21.12.2011 hankkeen pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaisen Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategian laatimiseksi. Hallitusohjelman mukaisesti tavoitteena on maahanmuuttopolitiikan linja, joka tukee suvaitsevan, turvallisen ja moniarvoisen Suomen rakentamista sekä lisää Suomen kansainvälistä kilpailukykyä. Tavoitteena on muun muassa maahanmuuttajien työllisyysasteen nostaminen, vaikuttavampi kotouttamispolitiikka, turvapaikkahakemusten nopeampi käsittely ja tehokas syrjinnän torjuminen. Hankkeessa laadittavan strategian on määrä valmistua 31.1.2013 mennessä.

Syyskuun 1. päivä 2011 voimaan tulleen kotoutuslain (1386/2010) mukaan valtioneuvosto päättää valtakunnallisesta kotouttamisen kehittämisestä laatimalla kotouttamisen tavoitteet sisältävän valtion kotouttamisohjelman neljäksi vuodeksi kerrallaan. Kotouttamisohjelman tavoitteena on asettaa nykyistä järjestelmällisemmin valtakunnalliset kotouttamisen tavoitteet sekä tehostaa kotouttamistoimenpiteiden valtakunnallisen tason suunnittelua ja seurantaa. Lisäksi asetetaan eri hallinnonalojen kotouttamisen kehittämisen sektorikohtaiset tavoitteet ja toimenpiteet osana eri ministeriöiden toiminnan ja talouden suunnittelua. Tavoitteena on vaikuttaa kotoutumisen edistämiseen sekä peruspalveluilla että kotoutuslain mukaisilla toimenpiteillä sekä lisätä ministeriöiden välistä yhteistyötä kotoutumisen edistämiseksi. Valtioneuvosto hyväksyy valtion kotouttamisohjelman kevään 2012 kuluessa. Lisäksi hallitus ryhtyy toimiin kotoutuslain edellyttämän kotouttamisselonteon valmistelemiseksi eduskunnalle vuoden 2013 loppuun mennessä.

Vuosittain yhteensä noin 2 000–3 000 kiintiöpakolaista, turvapaikkamenettelyssä kansainvälistä suojelua saanutta henkilöä ja heidän perheenjäsentään tarvitsee asuinkunnan. Viime vuosina kuntapaikkoja ei ole ollut tarjolla riittävästi tarpeisiin nähden. Kiintiöpakolaiset kuuluvat haavoittuviin ryhmiin, joiden sijoitukset kuntiin pyritään turvaamaan. Kuntapaikkaa joudutaan kuitenkin odottamaan ja kiintiöpakolaisten odotusajat lähtömaissa ja pakolaisleireillä ovat saattaneet venyä pitkiksi. Valtion kotouttamisohjelmassa on tarkoitus käsitellä myös kansainvälistä suojelua saavien kuntaan osoittamista ja kotoutumisen edistämistä määrittäen siihen liittyviä tavoitteita, toimenpiteitä ja seurantaa.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa korostetaan maahanmuuttajien kotoutumista ja syrjinnän torjuntaa keskeisenä toimintana tällä hallituskaudella. Hyvät etniset suhteet edistävät maahanmuuttajien kotoutumista ja yhteiskunnallista yhteenkuuluvuuden tunnetta. Vuorovaikutusta kehittämällä voidaan myös pyrkiä ennaltaehkäisemään väestöryhmien välisten näkemyserojen kehittymistä konflikteiksi. Myönteinen vuorovaikutus kantaväestön kanssa parantaa osaltaan maahanmuuttajien kotoutumismahdollisuuksia ja -motivaatiota sekä edesauttaa kielen oppimista ja ympäröivän yhteiskunnan arvoihin tutustumista. Rasismin ja syrjinnän kokemuksilla puolestaan voi olla pitkäaikaisiakin negatiivisia vaikutuksia paitsi yksilön hyvinvointiin myös kotoutumiseen.

Hyvät etniset suhteet, yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys ovat myös tärkeitä sisäisen turvallisuuden edellytyksiä. Vahvempi ennaltaehkäisevä työ edellyttää myös parempaa tiedonkeruuta. Sisäasiainministeriössä toteutettiin vuosina 2009-2010 EU:n SOLID-rahastojen rahoituksella (kotouttamisrahasto) maahanmuuttajien elinolojen ja hyvien etnisten suhteiden seurantajärjestelmän pilottihanke. Järjestelmän vakinaistaminen on käynnistetty vuoden 2011 aikana yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa, mutta järjestelmän vakinaista rahoitusta ei ole vielä turvattu.

Suomen toteuttamiin kriisinhallintatehtäviin liittyy myös suojeluvastuu. Tämä on kansainvälisessä yhteisössä kehittyvä periaate, jossa korostetaan valtion ensisijaista vastuuta kansalaisistaan ja kansainvälisen yhteisön toissijaista vastuuta, mikäli valtio ei kykene vastuutaan toteuttamaan. Kansainvälisen yhteisön vastuu voi toteutua ennaltaehkäisy-, intervention tai jälleenrakennuksen kautta. Suojeluvastuun periaatteen vahvistuminen YK:n peruskirjan luomissa puitteissa vahvistaa ihmisyksilön suojelua. Periaatteen vahvistuminen edellyttää eri toimijoiden (valtiot, järjestöt, kansalaisyhteiskunta) panostusta. Yksittäisissä kansallisissa hankkeissa tulee pohtia, onko niillä suojeluvastuu-ulottuvuutta nyt tai tulevaisuudessa. Kotimaan parannettu suojelu ei pelkästään ole viesti siitä, millainen ihmisoikeustoimija Suomi on, vaan sen kautta voidaan parantaa mahdollisuuksia toteuttaa suojeluvastuuta myös muualla (esimerkiksi viranomaisten parempi reagointimahdollisuus tai tiettyjen ihmisoikeustoimintamallien ”vientä”). Ihmisoikeustoimintaohjelman tulee olla kattava ja perustua aitoon ihmisyksilön suojeluun.

YHDENVERTAISUUS JA SUKUPUOLTEN TASA-ARVO

6 § Yhdenvertaisuus

Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehdoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.

Toimintaohjelmahankkeet:

7. Yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistaminen

- a) Nimi: Yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistus
- b) Sisältö: Tavoitteena on uudistaa yhdenvertaisuuslainsäädäntöä tavalla, joka täyttäisi nykyistä paremmin perustuslain 6 §:n sisältämän yhdenmukaisen ja laaja-alaisen syrjintäkiellon asettamat vaatimukset.
- c) Oikeusperusta: PL 6 §
- d) Vastuuministeriö: **OM**, TEM
- e) Indikaattorit: hallituksen esitys vuoden 2012 aikana

8. Työelämän yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistaminen

- a) Nimi: Työelämää koskevien yhdenvertaisuussäännösten uudistaminen
- b) Sisältö: Hanke on osa yhdenvertaisuuslainsäädännön kokonaisuudistusta. Tavoitteena on valmistella eurooppalaisen lainsäädäntökehityksen huomioon ottava uusi yhdenvertaisuuslainsäädäntö, joka turvaa tehokkaasti yhdenvertaisuuden syrjintäperusteesta riippumatta.
- c) Oikeusperusta: PL 6 §, kansainväliset ihmisoikeussopimukset, EU:n syrjinnän torjuntaa koskevat direktiivit
- d) Vastuuministeriö: **TEM** asetti 28.9.2011 kolmikantaisen työryhmän selvittämään ja valmistelemaan työelämää koskevat yhdenvertaisuussäännökset. Työmarkkinajärjestöjen lisäksi työryhmän työhön osallistuvat Ihmisoikeusliitto ja Vammaisfoorumi.
- e) Indikaattorit: Työryhmän toimikausi päättyy 31.5.2012.

9. Tasa-arvolainsäädännön osittainen uudistaminen

- a) Nimi: Tasa-arvolainsäädännön osittainen uudistaminen.
- b) Sisältö: Tavoitteena on sisällyttää sukupuolivähemmistöihin kuuluvien suojaan koskevat säännökset tasa-arvolakiin sekä tehdä yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistamisesta aiheutuvat vähimmäismuutokset tasa-arvolain valvontaa koskevaan lainsäädäntöön.
- c) Oikeusperusta: PL 6 §, kv. ihmisoikeussopimukset, EU:n oikeuskäytäntö
- d) Vastuuministeriö: **STM, OM**
- e) Indikaattorit: Aikataulu on sidoksissa yhdenvertaisuuslain uudistukseen.

10. Selvitys yhdenvertaisuuden toteutumisesta pääsyssä oikeuksiin osana syrjinnän seurannan toimeenpanoa

- a) Nimi: Selvitys yhdenvertaisuuden toteutumisesta pääsyssä oikeuksiin osana syrjinnän seurannan toimeenpanoa
- b) Sisältö: Teetetään tutkimus yhdenvertaisuuden toteutumisesta pääsyssä oikeuksiin. Osa syrjinnän seurannan toimintasuunnitelmaa vuodelle 2012
- c) Oikeusperusta: PL 6 §
- d) Vastuuministeriö: **SM** ja **OM**
- e) Indikaattorit: Tutkimuksen valmistuminen

11. Esteettömien viestintäpalveluiden kehittäminen

- a) Nimi: Esteettömien viestintäpalveluiden kehittäminen
- b) Sisältö: Seurantaryhmän tehtävänä tulee olemaan erityisesti toimenpide-ohjelmassa esitettyjen teknologianeutraalin ja monikanavaisen viestinnän kehittämiseen tähtävien toimenpiteiden edistäminen sekä yleisemmin siitä huolehtiminen, että viestintäpolitiikassa esteettömyyskysymykset otetaan kattavasti huomioon. Vammaisten erityistarpeet viestintäpalvelujen käyttämisessä yksilöidään lainsäädännössä. Viestintämarkkinalain yleispalvelusääntelyllä taataan (393/2003) kaikille viestintäpalvelujen käyttäjille tietyt perustasoiset viestintäpalvelut. Liikenne- ja viestintäministeriö on laatinut asetusehdotuksen, jonka taustalla on 25.5.2011 voimaan tullut viestintämarkkinalain muutos (363/2011, HE 238/2010) sekä Viestintäviraston Yleispalvelun esteettömyys – työryhmän loppuraportti. Laissa mainitaan ensimmäistä kertaa nimenomaisesti vammaisten oikeus perusviestintäpalveluihin.
- c) Oikeusperusta: PL 6 ja 17 §. Ohjaava lainsäädäntö: Viestintämarkkinalaki(393/2003), laki televisio ja radiotoiminnasta (744/1998), laki Yleisradio Oy:stä (1380/1993) ja laki radiotaajuuksista ja telelaitteista (1015/2001).
- d) Vastuuministeriö: **LVM**
- e) Indikaattorit: Seurantaryhmän pöytäkirjat, mahdollinen toimenpideohjelma ja siihen liittyvät selvitykset

12. Esteettömyyden edistäminen

- a) Nimi: Esteettömyyden edistäminen kaikille sopivan suunnittelun (design for all/ universal design) kautta
- b) Sisältö: Suomen vammaispoliittisen ohjelman 2010–2015 mukaisesti otetaan huomioon kaikille sopivan suunnittelun periaatteet maankäytön ja rakentamisen lainsäädäntöä kehitettäessä sekä edistetään kaikille sopivan suunnittelun periaatteiden käyttöönottoa myös korjausrakentamisessa. Edistetään esteettömyystulkintojen yhdenmukaistamista sekä ohjeistetaan esteettömyyden huomioon ottamista osana lähiympäristöjen kaavoituksen ja muun suunnittelun ohjausta.
- c) Oikeusperusta: YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (CRPD) 9 ja 19 art.; PL 9 §
- d) Vastuuministeriö: **YM**
- e) Indikaattorit: Rakentamisen ja kaavoituksen säännöksiä ja ohjeistusta on uudistettu vuoden 2013 loppuun mennessä.

13. Hyvien etnisten suhteiden edistäminen

- a) Nimi: Hyvien etnisten suhteiden indikaattoreiden laatiminen ja testaaminen sekä hyvien käytäntöjen oppaan valmistaminen ja julkaiseminen
- b) Sisältö: Tavoitteena on laatia hyviä etnisiä suhteita eri elämäntiloilla mittavat indikaattorit neljän perusolottuvuuden (1. asenteet, 2. henkilökohtainen turvallisuus, 3. vuorovaikutus toisten kanssa sekä 4. osallistuminen ja vaikuttaminen) pohjalta. Indikaattoreita testataan paikallisesti ja sen pohjalta laaditaan ja julkaistaan hyvien käytäntöjen opas keinoista edistää hyviä etnisiä suhteita. Hanke täydentää TEM:n toimia kotoutumisen, kotouttamisen ja hyvien etnisten suhteiden seurantajärjestelmän vakinaistamiseksi.
- c) Oikeusperusta: Kotouttamiseen ja yhdenvertaisuuteen liittyvän lainsäädännön toimeenpano
- d) Vastuuministeriö: **SM**, Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO, TEM, järjestöt
- e) Indikaattorit: Työryhmäraportti, opas; valmistelu aloitetaan työryhmätyöskentelynä; testaaminen ja oppaan julkaiseminen toteutetaan omana projektinaan, jolle hankitaan EU-osarahoitus.

14. Romaniväestön yhdenvertaisuuden toteutumisen seuranta

- a) Nimi: Romaniväestön hyvinvoinnin tilaa ja yhdenvertaisuuden toteutumista mittaavien indikaattorien kehittämistyö.
- b) Sisältö: Kehitetään romaniväestöä koskevia hyvinvoinnin seurantaindikaattoreita yhdenvertaisuuden toteutumisen seurantaan. Määritellään keskeiset hyvinvoinnin osa-alueet, joiden kehitystä romaniväestössä tulisi seurata ja verrata muun väestön kehitykseen. Tavoitteena on tuottaa tietoa indikaattorien ja seurantajärjestelmien kehittämistä varten sekä kehittää indikaattoreita. Kartoitetaan tämän hetkinen tietopohja ja selvitetään mahdollisuuksia romaniväestöä koskevan tietopohjan laajentamiseksi.
- c) Oikeusperusta: YK:n ihmisoikeussopimukset ja EN:n eri sopimukset kuten alueellisten ja kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puitesopimus, joiden toimeenpanoa valvovat komiteat ovat kiinnittäneet toistuvasti huomiota romanien

- ihmisoikeuksien toteutumiseen ja antaneet suosituksia Suomelle niiden toteuttamiseksi; Yhdenvertaisuuslaki; Suomen romanipoliittinen ohjelma; Hallitusohjelma
- d) Vastuuministeriö: **STM**, yhteistyössä THL, Romanipoliittisen ohjelman seuranta- ja ohjausryhmä
- e) Indikaattorit: Toimenpiteen toteutumista seurataan Romanipoliittisen ohjelman toimeenpanoa koskevan seurannan yhteydessä ja seurantaan kehitettävien indikaattoreiden avulla. Indikaattoreita kehitetään myös osana syrjinnän kokonaisu seurantaa (SM); Suomen romanipoliittisessa ohjelmassa romaniväestön syrjimättömyyden ja yhdenvertaisuuden edistäminen eri elämäntilanteilla on keskeinen tavoite. Romanipoliittisen ohjelman ohjaus- ja seurantaryhmää ollaan parhaillaan asettamassa.

15. Romaninaisten tasa-arvon ja ihmisoikeuksien edistäminen

- a) Nimi: Romaninaisiin kohdistuvan moniperustaisen syrjinnän ja lähisuhdeväkivallan ehkäiseminen
- b) Sisältö: Osana romaniväestön syrjimättömyyden edistämistä koskevia toimia kiinnitetään erityistä huomiota romaninaisten moniperustaisen syrjinnän torjumiseen ja ehkäisemiseen. Romani-naisten kohtaamasta lähisuhdeväkivallasta toteutetaan tutkimus, jonka tavoitteena on tuottaa tietoa sekä kehittää tehokkaita keinoja lähisuhdeväkivallan tunnistamiseksi, ehkäisemiseksi ja lähisuhdeväkivallan uhrien tukemiseksi.
- c) Oikeusperusta: YK, kaikkinaisten naisten syrjinnän kieltävä sopimus; Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma. Hallitusohjelma
- d) Vastuuministeriö: **STM**
- e) Indikaattorit: Indikaattorit tuotetaan osana lähisuhdeväkivaltaa koskevaa selvitystä; Romaninaisiin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan laajuudesta ja sen erityispiirteistä ei ole olemassa kattavaa tutkimustietoa.

Muut aiheeseen liittyvät hankkeet ja muu toiminta:

Yhdenvertaisuus on perusoikeus, jonka turvaaminen on keskeisellä sijalla perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa ihmisten elämässä. Yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yhdenvertaisuuslain 4 §:n mukaan viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää yhdenvertaisuutta tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan yhdenvertaisuuden edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa.

Vammaispoliittisessa ohjelmassa²⁵ on linjattu vuosien 2010–2015 konkreettiset vammaispoliittiset toimenpiteet. Ohjelman toimenpiteet muodostavat kokonaisuuden, jossa kaikkia politiikan lohkoja kehitetään vammaisten ihmisten oikeuksien, vapauksien ja yhden-

²⁵ Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle, Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010-2015, STM julkaisuja 2010:4

vertaisten mahdollisuuksien näkökulmasta. Ohjelma on jaettu 14 vammaispoliittisesti merkittävään sisältöalueeseen ja siinä on yhteensä 122 konkreettista toimenpidettä, joilla epäkohtiin tartutaan.

Suomen ensimmäisen romanipoliittisen ohjelman²⁶ yleisenä tavoitteena on edistää romanien osallisuutta ja yhdenvertaisuutta elämän eri osa-alueilla valtavirtaistamalla yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden edistäminen osaksi yhteiskunnan toimintoja. Romanipoliittisen ohjelman lähtökohtana on, että nykyinen lainsäädäntö ja palvelujärjestelmä luovat hyvän pohjan romaniväestön yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Lisäksi kaikilla viiranomaistasoilla tarvitaan erityistoimenpiteitä romaniväestön osallisuuden ja tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutumiseksi. Ohjelman periaatteena on myös romaniväestön oman toimijuuden ja toimintakyvyn vahvistaminen romaniväestön omia vahvuuksia hyödyntäen. Ohjelmaan sisältyy kuusi painopistealuetta ja 147 toimenpide-esitystä.

Sukupuolten tasa-arvo on ihmisoikeuksien keskeinen osa. Ihmisoikeustoimintaohjelmalla on läheiset yhtymäkohdat myös sukupuolten tasa-arvoa edistäviin hallituksen ohjelmiin, ja ne yhdessä edistävät sukupuolten tasa-arvon ja perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Ihmisoikeustoimintaohjelmalla ja hallituksen tasa-arvo-ohjelmalla on yhteisiä tavoitteita ja toimenpiteitä erityisesti tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistamisen, syrjintään puuttumisen, samapalkkaisuuden ja työelämän tasa-arvon, työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen sekä naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan vähentämisen alueilla. Ihmisoikeusnäkökulmasta on tärkeää kiinnittää huomiota myös sukupuolten tasa-arvon ja muun yhdenvertaisuuden välisiin yhtymäkohtiin, erityisesti moniperusteiseen syrjintään ja haavoittuvassa asemassa oleviin naisiin ja miehiin. Tässä suhteessa keskeisiä toimenpiteitä ovat mm. ihmisoikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon seurannan kehittäminen ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien asemasta säätäminen tasa-arvolaisissa.

Samapalkkaisuuteen, sukupuolten tasa-arvoon työelämässä ja työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyvät kysymykset ovat keskeinen osa ihmisarvoisen työn toteutumista. Tällä hallituskaudella jatkuvan samapalkkaisuusohjelman toimenpiteet toteuttavat omalta osaltaan sekä ihmisoikeustoimintaohjelmaa että hallituksen tasa-arvo-ohjelmaa. Ohjelma parantaa erityisesti naisten työmarkkina-asemaa ja jatkaa työelämän tutkimusavusteista kehittämistä. Samapalkkaisuusohjelmalla on oma seurantajärjestelmänsä. Naisiin kohdistuva väkivalta on edelleen vakava ihmisoikeusongelma Suomessa. Vuoteen 2015 jatkuva naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma on tärkeä väline ihmisoikeustoimintaohjelman tavoitteiden toteuttamisessa. Painopistealueina ihmisoikeustoimintaohjelmassa on parantaa lähisuhdeväkivallan ja seksuaalisen väkivallan uhreille tarkoitettuja palveluja ja kehittää keinoja tunnistaa ja puuttua haavoittuvassa asemassa olevien kokemaan väkivaltaan.

Liikenne- ja viestintäministeriössä on valmisteilla liikennepoliittinen selonteko, joka on tarkoitus antaa eduskunnalle keväällä 2012. Joukkoliikennettä koskevassa osuudessa on tarkoitus korostaa erityisesti esteettömyyden merkitystä ministeriön vuonna 2003 julkaiseman esteettömyysstrategian (Kohti esteetöntä liikkumista) mukaisesti. Liikennejärjestelmän palvelutasoa arvioidaan 12 tema-alueen näkökulmasta. Liikenteen esteettömyys-

²⁶ Suomen romanipoliittinen ohjelma, Työryhmän esitys, STM Selvityksiä 2009:48

kysymykset, vaikutus kansalliseen hyvinvointiin ja liikkumisen tasa-arvo huomioidaan kaikessa toiminnassa.

Myös puolustusvoimissa on panostettu erityisesti 2000-luvulla monimuotoisuusjohtamisen, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämiseen. Vuonna 2012 työtä jatketaan julkaisemalla Tampereen yliopiston avulla tehdyn laajan, palkatulle henkilöstölle ja varusmiehille suunnatun tasa-arvotutkimuksen tulokset. Tutkimuksen tulosten perusteella saatetaan ajan tasalle puolustusvoimien valtakunnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Vuonna 2012 julkaistaan selvitys monimuotoisuusjohtamisen hyvistä käytännöistä varusmieskoulutuksessa ja otetaan käyttöön kriisinhallintatehtävistä kotiutuneille henkilöille suunnattu kotiinpaluukysely, jossa selvitetään tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kokemuksia kriisinhallinoperaatiossa. Vuonna 2013 otetaan käyttöön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun seurantajärjestelmä, jota kehitetään yhteistyössä Tampereen yliopiston kanssa. Seurantajärjestelmä mahdollistaa työpaikkatason kehittämistyön tehokkaamman ohjaamisen.

YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan 1325 (naiset, rauha ja turvallisuus) perustuvalla gender-toiminnalla pyritään varmistamaan se, että naisten asema, heidän turvallisuutensa ja erityisongelmansa otetaan huomioon kriisinhallintaoperaatioissa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että sotilaallisten kriisinhallintaoperaatioiden suunnittelussa, toteutuksessa ja seurannassa sekä kriisinhallintahenkilöstön koulutuksessa otetaan huomioon aiempaa laajemmin paikallinen kulttuuri, väestö ja naisten asema.

Gender-toimintaa koordinoi Pääesikunta ja koulutuksesta vastaavat Porin Prikaati sekä Puolustusvoimien Kansainvälinen Keskus. Kriisinhallintaoperaatioissa vastuu epäasiallisen kohtelun ehkäisemisestä ja operaatioalueen naisten aseman tukemisesta on kriisinhallinjoukon komentajalla.

HENKILÖKOHTAINEN VAPAUS JA KOSKEMATTOMUUS

7 §

Oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen

Jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

Ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti.

Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Rangaistuksen, joka sisältää vapaudenmenetyksen, määrää tuomioistuin. Muun vapaudenmenetyksen laillisuus voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla.

Toimintaohjelmahankkeet:

16. Sisäisen turvallisuuden 3. ohjelma

- a) Nimi: Sisäisen turvallisuuden 3. ohjelma
- b) Sisältö: Valmistellaan 3. sisäisen turvallisuuden ohjelma. Ohjelman valmistelussa ja toimeenpanossa kiinnitetään erityistä huomioita väkivallan ennaltaehkäisyyn sekä laajemmin turvallisuutta lisääviin toimenpiteisiin erityisryhmien osalta.
- c) Oikeusperusta: PL 7 §
- d) Vastuuministeriö: **SM**
- e) Indikaattorit: Seurantamekanismi osana hallitusohjelman seuranta (sisäisen turvallisuuden ministerityöryhmä). Uhritutkimukset väkivaltarikollisuuden osalta; Lopullinen ohjelma valmis toukokuussa 2012

17. Erityinen henkilöturvallisuus -hanke

- a) Nimi: Erityinen henkilöturvallisuus -hanke
- b) Sisältö: Selvitetään erityistä henkilöturvallisuutta koskevan erityislainsäädännön tarpeet. Erityisiä henkilöitä ja henkilöryhmiä ovat muun muassa rikosprosessin todistajat ja muut erityistä suojelua tarvitsevat ryhmät (esimerkiksi lähestymiskiellossa olevat ja heidän lähipiiriinsä) Erityistilanteissa olevien turvallisuuden parantaminen erityistä henkilöturvallisuutta koskevien säännösten laatimisella
- c) Oikeusperusta: PL 7 §

- d) Vastuuministeriö: **SM**
- e) Indikaattorit: Hallituksen esityksen valmistuminen viimeistään 2014.

18. Itsemääräämisoikeuden vahvistaminen sosiaali- ja terveydenhuollossa

- a) Nimi: Itsemääräämisoikeutta koskevan lainsäädännön kehittäminen ja toimeenpano
- b) Sisältö: Tavoitteena on uudistaa sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöä siten, että potilaan/sosiaalihuollon asiakkaan itsemääräämisoikeus vahvistuu ja että itsemääräämisoikeutta rajoittavat säädökset koottaisiin mahdollisuuksien mukaan samaan säädökseen lukuun ottamatta lastensuojelua ja tartuntatautien vastustamistyötä ja oikeuspsykiatristen potilaiden tutkimusta ja hoitoa koskevia säännöksiä. Itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja rajoitustoimenpiteitä koskevan lainsäädännön tueksi laaditaan toimeenpanoa ohjaava toimeenpano-ohjelma. Rajoitustoimenpiteitä käyttävälle henkilökunnalle järjestetään ohjelman puitteissa koulutusta. Koulutusta annetaan myös soveltuvin osin rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskevaan prosessiin osallistuville tuetun päätöksenteon tukihenkilöille ja omaisille. Koulutus sisältää tietoa perusoikeuksista, kansalaisoikeuksista ja vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan sopimuksen velvoitteista. Koulutus sisältää ohjausta ja neuvontaa niiden toimenpiteiden käytöstä, joilla rajoitustoimenpiteiden aktivoitumista voidaan välttää.
- c) Oikeusperusta: Hallitusohjelma, useat kansainvälisten ihmisoikeuskomiteoiden huomautukset. Nykyiset säännökset ovat liian ylimalkaisia ja väljiä suhteessa perustuslain vaatimuksiin. Muun muassa Eduskunnan oikeusasiamies on kiinnittänyt tähän huomiota jo vuosien ajan. Itsemääräämisoikeuden rajoituksista säädetään päihdehuoltolaissa, kehitysvammaisten erityishuoltoa koskevassa laissa, mielen-terveyslaissa, tartuntatautilaissa ja lastensuojelulaissa.
- d) Vastuuministeriö: **STM**, sidosryhmät: OM, YM, AVI:t, Valvira, THL, Kuntaliitto, kunnat, vammais- ja vanhusjärjestöt, potilasjärjestöt
- e) Indikaattorit: Hallituksen esityksen valmistuminen, toimeenpano-ohjelman valmistuminen

19. Ihmiskaupparikokset

- a) Nimi: Oikeusministeriön hallinnonalan ihmiskauppalainsäädännön tarkastelu
- b) Sisältö: Tarkastellaan muun ohessa ihmiskaupakriminalisointia direktiivin 2011/36/EU valossa, ihmiskauppa- ja paritusrikosten rajanvetoa, ihmiskaupan ja kiskonnantapaisen työsyrynnän rajanvetoa, parituksen kohteena olevan henkilön asianomistajuuteen liittyviä kysymyksiä, ihmiskaupan uhrin suostumuksen oikeudellista merkitystä sekä ihmiskaupparikosten käsittelyyn osallistuvien henkilöiden suojelua.
- c) Oikeusperusta: Hankkeen taustalla ovat kansallisen ihmiskaupparaportin kertomus ja EK 43/2010 vp, ihmiskaupan vastaista toimintasuunnitelmaa päivittäneen ohjausryhmän loppuraportti, pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma ja uusi ihmiskauppadirektiivi.
- d) Vastuuministeriö: **OM**
- e) Indikaattorit: Työryhmän toimikausi on 21.11.2011–28.9.2012

20. Ihmiskaupan torjunta

- a) Nimi: Ihmiskauppalaan valmistelu
- b) Sisältö: Asetetaan hanke erityisen ihmiskauppalaan valmistelemiseksi. Hankkeen keskeisimpänä osana tulee laatia ehdotukset ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän tarkemmaksi säätelyksi.
- c) Oikeusperusta: Lakihankkeen taustalla ovat kansallisen ihmiskaupparaportoijan kertomus ja EK 43/2010 vp, ihmiskaupan vastaista toimintasuunnitelmaa päivittäneen ohjausryhmän loppuraportti ja pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. Suosituksia muun muassa CEDAW.
- d) Vastuuministeriö: **SM** ja UM, OM, TEM, STM
- e) Indikaattorit: Hallituksen esityksen valmistelu. Hanke asetettu ajalle 1.2.2012–31.12.2013; tavoitteena on, että HE annetaan viimeistään syysistuntokaudella 2013.

21. Vangille turvataan ympärivuorokautinen pääsy asianmukaisiin saniteettitiloihin

- a) Nimi: Vangille turvataan ympärivuorokautinen pääsy asianmukaisiin saniteettitiloihin ja ns. paljusellit poistetaan käytöstä
- b) Sisältö: Rikosseuraamuslaitoksessa on marraskuussa 2011 käytössään 222 ns. paljusellia, joita ei ole varustettu asianmukaisin wc-tiloin ja joista ei ole välitöntä pääsyä saniteettitiloihin. Paljusellit on tarkoitus poistaa käytöstä vankiloiden peruskorjaushankkeiden yhteydessä vuoteen 2015 mennessä. Kyseisiä vankiloita on ohjeistettu, että vangille tulee jo ennen ns. paljusellien käytöstä poistamista järjestää mahdollisuus päästä asianmukaisiin saniteettitiloihin ympärivuorokautisesti. Käytettävissä olevien tietojen mukaan näin nyt jo toimitaan.
- c) Oikeusperusta: PL 7 §, EIS 3 artikla, KP-sopimuksen 10 artikla, YK:n kidutuksen vastainen yleissopimus (59-60/1989), CPT:n ja CAT:in Suomelle antamat suositukset, eduskunnan oikeusasiamiehen kannanotot, EIT:n ratkaisukäytäntö, (vankeuslain 1 luvun 5 § ja 7 luvun 1 §)
- d) Vastuuministeriö: **OM**, Rikosseuraamuslaitos
- e) Indikaattorit: Rikosseuraamuslaitoksen erillinen raportointi, tavoitteena paljusellien poistaminen viimeistään vuoden 2015 kuluessa. Selvitetään vankeuslainsäädännön muuttamisen yhteydessä vankeuslain säännösten täsmentämistarve.; Tavoite sisältyy pääministeri Kataisen hallituksen ohjelmaan ja oikeusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelmaan vuosille 2012–2015. Valtioneuvoston kehyspäätös vuosille 2012–2015 eikä vuoden 2012 talousarvioesitys mahdollista tavoitteen toteuttamista. Vankeuslainsäädännön muuttaminen sisältyy OM:n säädöshanke-luetteloon, valmistellaan virkatyönä.

22. Tutkintavankeusolosuhteiden parantaminen

- a) Nimi: Tutkintavankeusolosuhteiden parantaminen
- b) Sisältö: Tutkintavankien olosuhteita ja tutkintavankeja koskevaa sääntelyä kehitetään oikeusministeriön työryhmän (OM Mietintöjä ja lausuntoja 81/2010) ehdotusten pohjalta. Hankkeen yhteydessä selvitetään erityisesti tutkintavankien sijoittaminen vankiloihin yliasutuksen vähentämiseksi, vähennetään poliisin tiloihin sijoitettujen tutkintavankien määrää, selvitetään mahdollisuuksia sähköisesti

valvotun matkustuskiellon käyttöönottamiselle sekä lisätään tutkintavankien mahdollisuuksia osallistua toimintoihin sellinsä ulkopuolella.

- c) Oikeusperusta: PL 7 §, EIS 3 artikla ja 6 artiklan 2 kappale, CPT:n ja CAT:in Suomalle antamat suositukset, eduskunnan oikeusasiamiehen kannanotot, KP-sopimuksen 10 artikla, (tutkintavankeuslain 1 luvun 5 §)
- d) Vastuuministeriö: **OM**, Rikosseuraamuslaitos, SM, Poliisihallitus
- e) Indikaattorit: Vankilukuilmoitus, vankitietojärjestelmän tiedot, sähköinen matkustuskielto, työryhmän asettaminen. Mietintö viimeistään vuonna 2013.

23. Oikeuksista tiedottamisen tehostaminen vapauden menettämiseen liittyvissä tilanteissa

- a) Nimi: Oikeuksista tiedottamisen tehostaminen vapauden menettämiseen liittyvissä tilanteissa
- b) Sisältö: Vapautensa menettäneiden tietoisuuden parantaminen oikeussuojastaan. Valmistetaan erillinen lomake, josta ilmenee vapautensa menettäneiden oikeudet.
- c) Oikeusperusta: Suositukset muun muassa CPT ja CAT
- d) Vastuuministeriö: **SM**, Poliisihallitus
- e) Indikaattorit: Lomakkeiden valmistuminen

24. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain muuttaminen

- a) Nimi: Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) muuttaminen
- b) Sisältö: Vankeuslain, tutkintavankeuslain sekä rikoslain tulevien muutosten johdosta laaditaan tarvittavat muutokset poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettuun lakiin. Toteutetaan yhdenaikaisesti hankkeen 22 kanssa.
- c) Oikeusperusta: PL 7 §
- d) Vastuuministeriö: **SM**, **OM**
- e) Indikaattorit: Ks. hanke 22

25. Vapautensa menettäneiden tilojen saneeraushanke

- a) Nimi: Vapautensa menettäneiden tilojen saneeraushanke
- b) Sisältö: Poliisin säilytystilojen saneeraaminen
- c) Suosituksia muun muassa CPT
- d) Vastuuministeriö: **SM**, Poliisihallitus, Senaatti-kiinteistöt
- e) Indikaattorit: Korjaustöiden käynnistyminen

26. Ulkomaalaisten säilöönottoa koskevien säännösten tarkistaminen -hanke

- a) Nimi: Ulkomaalaisten säilöönottoa koskevien säännösten tarkistaminen -hanke
- b) Sisältö: Alaikäisten säilöönottoa koskevien säännösten tarkistaminen (muutokset ulkomaalaislakiin) ja säilöönoton vaihtoehtojen tarkasteleminen
- c) Oikeusperusta: PL 7 §; suosituksia muun muassa CAT ja CRC
- d) Vastuuministeriö: **SM**
- e) Indikaattorit: Työryhmän toimikausi on 1.12.2011-1.12.2013. Tavoitteena on antaa hallituksen esitys alaikäisten säilöönottoa koskevien säännösten tarkistamisesta syksyllä 2012.

Muut aiheeseen liittyvät hankkeet ja muu toiminta:

Hallitus laatii kolmannen sisäisen turvallisuuden ohjelman laajan turvallisuuskäsityksen pohjalta. Väkivallan vastaisessa työssä painopisteiksi nostetaan vakavien väkivaltarikosten ja nuorten väkivaltaisuuden vähentäminen, haavoittuviin ryhmiin, kuten vanhuksiin ja maahanmuuttajanaisiin, lapsiin tai vammaisiin kohdistuvan väkivallan parempi tunnistaminen ja väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisy. Hallitus tehostaa rasismien, suvaitsemattomuuden ja muukalaisvihamielisyyden vastaista työtä sekä erilaisiin vähemmistöihin, kuten vammaisiin, eri uskontoa tai vakaumusta edustaviin ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvien viharikosten torjuntaa. Syrjinnän seurantajärjestelmää kehitetään.

OIKEUSTURVA

21 § Oikeusturva

Jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Toimintaohjelmahankkeet:

27. Julkisen hallinnon asiakkuusstrategia

- a) Nimi: Julkisen hallinnon asiakkuusstrategia
- b) Sisältö: Hallitusohjelman mukaan kansalaisten oikeus hyvään hallintoon turvataan koko maassa. Kansalaisten ja yritysten hallinnollista taakkaa vähennetään ja hallinnon läpinäkyvyyttä ja vaikuttavuutta parannetaan. Julkisen hallinnon asiakkuusstrategian tulisi selkeyttää julkisten hallinnon asiakaspalvelua ja määritellä sille tavoitetila. Tavoitetila käsittäisi asiointin sujuvuuteen, nopeuteen, ennakoitavuuteen ja asiakkaille ja hallinnolle aiheutuviin kustannuksiin liittyviä osatavoitteita. Edelleen strategiatyö sisältäisi keinovalikoiman sitoutumiseen, toteuttamisen tukeen ja seurantaan. Tarkastelun kohteena ovat eri asiointikanavat sekä perinteisen julkisen palvelun lisäksi uudet yhteistyömuodot julkisen ja yksityisen tai kolmannen sektorin kesken.
- c) Oikeusperusta: Perustuslaki, Valtion virkamieslaki, Hallintolaki, Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta, Laki julkisista hankinnoista, Laki sähköisestä asiointista ym.
- d) Vastuuministeriö: **VM**, mukaan kutsutaan muita ministeriöitä, keskusvirastoja, kunnallishallinnon, kansalaisjärjestöjen ja asiakkaiden/kansalaisten edustajia.
- e) Indikaattorit: Vaikuttavuusindikaattoreita: hallinnollinen taakka – asiakkaalle aiheutuvat kustannukset, odotusajat, jonotusajat, käsittelyajat, valitusten ja tyytymättömien asiakkaiden yhteydenottojen määrä, asiakastyytyväisyys, henkilöstön tyytyväisyys.

28. Viivästyshyvitys hallinnossa

- a) Nimi: Viivästyshyvitys hallintolainkäytössä
- b) Sisältö: Yleisiä tuomioistuimia koskeva laki oikeudenkäynnin viivästyksen hyvittämisestä on tullut voimaan 1.1.2010. Lain eduskuntakäsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunta piti erityisen tärkeänä, että lain soveltamisala laajennetaan mahdollisimman pian koskemaan myös hallintotuomioistuimia ja erityistuomioistuimia.
- c) Oikeusperusta: EIT:n ratkaisut pitkittyneestä oikeudenkäynnistä ja siihen liittyvästä oikeussuojakeinosta (EIS art. 13), PeVL 2/2009
- d) Vastuuministeriö: **OM**
- e) Indikaattorit: Tavoitteena antaa hallituksen esitys vuonna 2012.

29. Käsittelyn joutuisuus hallinnossa ja oikeussuojakeinot viranomaisen ollessa passiivinen

- a) Nimi: Käsittelyn joutuisuus hallinnossa ja oikeussuojakeinot viranomaisen ollessa passiivinen
- b) Sisältö: Perustuslain mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Hallinnon nykyistä oikeussuojajärjestelmää on pidetty puutteellisena tilanteissa, joissa viranomainen laiminlyö hallintopäätöksen tekemisen tai päätöksenteko viivästyy. Siksi on tarpeen saada aikaan lainsäädäntö käsittelyn joutuisuudesta hallinnossa ja oikeussuojakeinoista hallintoasian käsittelyn viivästyessä.
- c) Oikeusperusta: PL 21 §
- d) Vastuuministeriö: **OM**
- e) Indikaattorit: Tavoitteena antaa hallituksen esitys vuonna 2012

30. Julkisyhteisön korvausvastuuta koskevien säännösten uudistaminen

- a) Nimi: Julkisyhteisön korvausvastuuta koskevien vahingonkorvauslain säännösten uudistaminen
- b) Sisältö: Hankkeessa on tarkoitus selvittää muun muassa, mitä muutoksia lainsäädäntöön tarvitaan, jotta laissa säädetty korvaussuoja kattaa hyvityksen julkisia tehtäviä hoidettaessa tapahtuneista perus- ja ihmisoikeusloukkauksista erityisesti EIS 13 artiklan edellyttämällä tavalla.
- c) Oikeusperusta: EIS 13 art. ja sen tulkintakäytäntö, Valtioneuvoston selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta 2009
- d) Vastuuministeriö: **OM**
- e) Indikaattorit: Työryhmän asettaminen vuonna 2012. Työryhmän mietintö vuonna 2013

31. Syyteneuvottelun käyttöönoton selvittäminen ja syyttämättäjättämisyjärjestelmän kehittäminen

- a) Nimi: Syyteneuvottelun käyttöönoton selvittäminen ja syyttämättäjättämisyjärjestelmän kehittäminen
- b) Sisältö: Selvitetään syyteneuvottelun eli syytteestä sopimisen mahdollista käyttöönottoa sekä syyttämättäjättämisyjärjestelmän kehittämistä ja tehdään tarvittavat säädösehdotukset. Tavoitteena on prosessin tehostaminen ja oikeudenkäyntien keston lyhentäminen
- c) Oikeusperusta: PL 21 § ja EIS 6 ja 13 artiklat sekä EIT:n oikeuskäytäntö
- d) Vastuuministeriö: **OM**
- e) Indikaattorit: Työryhmän toimikausi on 10.10.2011 - 30.4.2012

32. EU:n direktiivit epäiltyjen ja syytettyjen oikeuksien vahvistamisesta

- a) Nimi: EU:n direktiivit epäiltyjen ja syytettyjen oikeuksien vahvistamisesta
- b) Sisältö: OSA-neuvosto hyväksyi vuonna 2009 päätöslauselman etenemissuunnitelmasta, joka sisältää toimenpiteitä, joita epäiltyjen ja syytettyjen oikeuksien vahvistamiseksi olisi toteutettava. Näitä toimenpiteitä ovat mm. direktiivi oikeudesta tulkkaukseen ja käännökseen rikosoikeudellisissa menettelyissä, direktiivi tiedonsaantioikeudesta rikosoikeudellisissa menettelyissä ja direktiivi oikeudesta avustajaan rikosoikeudellisissa menettelyissä. Kyseisillä hankkeilla pyritään vahvistamaan mm. oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeita.
- c) Oikeusperusta: PL 21, EIS 6 artikla, EU:n perusoikeuskirja 47 artikla.
- d) Vastuuministeriö: **OM**
- e) Indikaattorit: Osa direktiiveistä on vielä neuvotteluvaiheessa ja niiden kansallinen täytäntöönpano-aika määrittyy vasta neuvottelujen loppuksi. Ensiksi mainittu direktiivi on pantava kansallisesti täytäntöön 27.10.2013 mennessä

33. Rikosvahinkojen korvausjärjestelmän parantaminen

- a) Nimi: Rikosvahinkojen korvausjärjestelmän parantaminen
- b) Sisältö: Lyhennetään rikosvahinkokorvausten käsittelyaikaa. Parannetaan korvausjärjestelmästä tiedottamista.
- c) Oikeusperusta: PL 21 §, EIS 6 artikla.
- d) Vastuuministeriö: **OM**, Valtiokonttori, VM
- e) Indikaattorit: Käsittelyaikatilastot, Valtiokonttori; Kuvaus uusista tiedottamismenetelmistä

34. "Lapsi rikoksen uhrina" -opas

- a) Nimi: "Lapsi rikoksen uhrina" -opas.
- b) Sisältö: Hankkeessa suunnitellaan ja julkaistaan internetissä opas, jossa välitetään rikoksen uhriksi joutuneen lapsen vanhemmille tietoa rikosprosessiin liittyvistä keskeisistä asioista lapsen etu huomioon ottaen. Keskiössä väkivalta- ja seksuaalirikokset. Hanke parantaa lapsiuhrin asemaa ja oikeuksiin pääsemistä, sillä tieto oikeuksista on olennaista niiden saavuttamiseksi. Verkossa julkaistuna esite on helposti jaettavissa, tulostettavissa ja päivitettävissä.

- c) Oikeusperusta: Direktiivi 2011/93/EU lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjumisesta, valmisteilla oleva direktiivi rikoksen uhrin oikeuksista, tuesta ja suojelusta, EN:n ministerikomitean lapsisystävällistä oikeutta koskevat ohjeet (17.10.2010)
- d) Vastuuministeriö: **OM**, STM, SM, Poliisihallitus, asiantuntijaedustus (mm. poliisi, syyttäjä, tuomari, asianajaja, oikeuspsykologinen toimikunta, HUS)
- e) Indikaattorit: Esite julkaistu verkossa, tavoiteaikataulu 2012.

35. Turvapaikkaprosessin nopeuttaminen maahanmuuttohallinnon tuloksellisuuden parantaminen -hankkeella

- a) Nimi: Turvapaikkaprosessin nopeuttaminen maahanmuuttohallinnon tuloksellisuuden parantaminen -hankkeella
- b) Sisältö: Tarkastellaan viranomaisten välisen yhteistyön tehostamista, työn organisoimista sekä keinoja nopeuttaa turvapaikkahakemusten käsittelyprosessia. Samanaikaisesti huolehditaan päätöksenteon laadun säilymisestä vähintään nykyisellään. Tarkastellaan kansainvälistä suojelua saavien kuntasijoitusten nopeuttamista.
- c) Oikeusperusta: PL 21 §, pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma, suositukset muun muassa ECRI
- d) Vastuuministeriö: **SM**, MIGRI, OM, TEM
- e) Indikaattorit: Työryhmän vuosittaiset väliraportit ja loppuraportti

36. Kansainvälistä suojelua hakevalle annettavan oikeudellisen neuvonnan kehittäminen

- a) Nimi: Kansainvälistä suojelua hakevalle annettavan oikeudellisen neuvonnan kehittäminen
- b) Sisältö: Selvitetään, onko kansainvälistä suojelua hakeville annettavasta yleisestä oikeudellisesta neuvonnasta tarpeen säätää laissa ja valmistellaan tarvittavat säännökset. Hankkeessa selvitetään vaihtoehtoisia tapoja järjestää oikeudellista neuvontaa.
- c) Oikeusperusta: PL 21 §. Suositukset muun muassa ECRI
- d) Vastuuministeriö: **SM**
- e) Indikaattorit: Hankkeen asettaminen vuonna 2012.

37. Turvapaikanhakijan asiointikorttia koskeva selvittämishanke

- a) Nimi: Turvapaikanhakijan asiointikorttia koskeva selvittämishanke
- b) Sisältö: Parannetaan turvapaikanhakijoiden mahdollisuutta päästä palveluihin. Selvitetään mahdollisuutta ottaa käyttöön turvapaikanhakijan asiointikortti
- c) Oikeusperusta: PL 6 §
- d) Vastuuministeriö: **SM**
- e) Indikaattorit: Selvityksen valmistuminen

Muut aiheeseen liittyvät hankkeet ja muu toiminta:

Toimintaohjelma sisältää eri ministeriöiden aloitteesta useita rikoksen uhrien asemaan ja oikeuksien toteutumiseen liittyviä yksittäisiä hankkeita. Osa liittyy henkilökohtaiseen vapauden ja koskemattomuuden turvaan (mm. väkivallan ja muiden rikosten ehkäisy), osa uhrien oikeusturvaan, terveyteen ja hyvinvointiin. Valtioneuvoston eduskunnalle antamassa ihmisoikeuspoliittisessa selonteossa mainittiin yhtenä epäkohtana se, ettei rikoksen uhreilla ole yhdenvertaista mahdollisuutta saada henkilökohtaista tukea uhrien tukijärjestöistä valtakunnan laajuisesti. Tähän ohjelmaan on sisällytetty uhrien tukipalvelujen kehittämiseksi hanke, jossa korostuu erityisesti haavoittuvuus-aspekti. Rikosuhripäivystyksen tukipalveluiden palvelujen turvaamista ei tämä ohjelma sisällä, vaan siinä edetään hallitusohjelman mukaisesti ja tuleva EU-direktiivi huomioon ottaen. Yhteisten uhripolitiikan kysymysten käsittelyä ja edistämistä varten oikeusministeriössä suunnitellaan vuonna 2012 verkostotyypin toimielimen perustamista. Siinä huomio tulee todennäköisesti kiinnittämään myös rikoksen uhrien kannalta keskeisiin ihmis- ja perusoikeuskysymyksiin.

YKSITYIS- JA PERHE-ELÄMÄ

10 § Yksityiselämän suoja

Jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu.
Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton.

Lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Lailla voidaan säätää lisäksi välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana.

Toimintaohjelmahankkeet:

38. Perhevapaiden kehittäminen, erityisesti isän osuuden lisääminen vanhempainvapaista

- a) Nimi: Perhevapaiden kehittäminen, erityisesti isän osuuden lisääminen vanhempainvapaista. HE sairausvakuutuslain muuttamisesta.
- b) Sisältö: Sairausvakuutuslain mukaista isyys- ja vanhempainrahaa koskevia säännöksiä muutetaan siten, että isän osuutta vanhempainvapaista lisätään. Isyysvapaa on yhteensä 54 arkipäivää, joista enintään 18 arkipäivää voidaan pitää yhdessä äidin kanssa. Isän vapaa on lapsikohtainen, ja se voidaan pitää joustavasti siihen asti, kunnes lapsi täyttää 2 vuotta. Voimassa olevan lain mukainen kytkös vanhempainvapaaseen poistetaan. Vanhempainpäivärahojen kustannusten jako säilyy ennallaan.
- c) Oikeusperusta: PL 6 §, kansainväliset ihmisoikeussopimukset, mm. ILO:n työmarkkinoilla ja ammatin harjoittamisen yhteydessä tapahtuvaa syrjinnän torjuntaa koskevan yleissopimuksen 111 ja perhehuoltovelvollisuuksia omaavien mies- ja naistyöntekijöiden samanlaisia mahdollisuuksia ja yhdenvertaista kohtelua koskevan yleissopimuksen 156 toimeenpano. Hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi, että perhevapaajärjestelmällä edistetään lapsen hyvinvointia ja tuetaan molempien vanhempien mahdollisuuksia osallistua lasten hoitoon ja työelämään. Tavoitteena on lisätä isille merkittäviä vapaita, joustavoittaa isien perhevapaiden käyttöä ja mahdollistaa lapsen hoitaminen kotona vanhempainpäivärahan turvin nykyistä pitempään.

- d) Vastuuministeriö: **STM**, TEM.
- e) Indikaattorit: Uudistus astuu voimaan vuoden 2013 alusta. Uudistuksen vaikutuksia ja tavoitteiden saavuttamista tarkastellaan 2 vuoden jälkeen sen voimaan saattamisesta.

Muut aiheeseen liittyvät hankkeet ja muu toiminta:

Isyyslain uudistamisen yhteydessä kiinnitetään huomiota mm. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuihin, joiden mukaan voimassa olevan isyyslain siirtymäsäännökset ovat joissain tilanteissa johtaneet yksityis- ja perhe-elämän suojan loukkaukseen tapauksissa, joissa lapsi on syntynyt ennen isyyslain voimaantuloa.

Tutkinnanjohtajille tullaan antamaan koulutusta kotietsintöihin liittyvien säännösten noudattamisesta uuden pakkokeinolain voimaan saattamisen yhteydessä.

SANAN- JA MIELIPITEENVAPAUS

12 § Sananvapaus ja julkisuus

Jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia.

Viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.

Toimintaohjelmahankkeet:

39. Sananvapauserikokset

- a) Nimi: Sananvapauserikokset
- b) Sisältö: Arvioidaan sananvapauserikoksia koskevan lainsäädännön tarkistustarpeet Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön pohjalta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) on antanut toistakymmentä tuomiota, joissa Suomen on yksityiselämän suojaa ja kunnianloukkausta koskevissa asioissa katsottu rikko-
neen EIS 10 artiklaa. Suomalaiset tuomioistuimet ovat ratkaisukäytännössään painottaneet yksityiselämän ja kunnian suojaa, kun taas EIT on painottanut enemmän sananvapautta.
- c) Oikeusperusta: PL 10 ja 12 §, EIS 8 ja 10 artikla ja EIT:n oikeuskäytäntö.
- d) Vastuuministeriö: **OM**
- e) Indikaattorit: Työryhmän toimikausi on 3.10.2011–16.4.2012

KIELI JA KULTTUURI

17 §

Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin

Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi.

Jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa asiassaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä turvataan lailla. Julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisten oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa säädetään lailla. Viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla.

Toimintaohjelmahankkeet:

40. Lehdistötuki

- a) Nimi: Lehdistötuki
- b) Sisältö: Tukea ruotsin, saamen ja romanin kielen sekä viittomakielellä julkaistuja sanomalehtiä ja verkkojulkaisuja sekä ruotsinkielistä uutispalvelua. Tarkoituksena on edistää ylläpitää ja vahvistaa kulttuurista monimuotoisuutta sekä sananvapauden toteutumista.
- c) Oikeusperusta: EY:n valtiotukisäännös. Saamen kielen ja kulttuurin osalta, Euroopan Neuvoston Kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puitesopimus. Ohjaava lainsäädäntö: Valtioneuvoston asetus sanomalehdistön tuesta
- d) Vastuuministeriö: **LVM**
- e) Indikaattorit: Lehdistötuki sekä sanomalehdistön tuesta annettua asetuksen muutosta. Vuonna 2011 on asetusta muutettu siten, että lehdistötukea voidaan hakea saamenkielisen aineiston julkaisemiseen suomen- tai ruotsinkielisten sanomalehtien yhteydessä esimerkiksi verkkojulkaisussa tai lehden liitteessä.

41. Kielellisten oikeuksien tehokkaampi toteuttaminen vaaratiedottamisessa

- a) Nimi: Kielellisten oikeuksien tehokkaampi toteuttaminen vaaratiedottamisessa
- b) Sisältö: Vaaratiedotetta koskevan lain valmistelu. Valmistellaan lakiesitys vaaratiedotteesta, jolla varmistetaan kielellisten oikeuksien (ruotsin - ja saamen kieli) toteutuminen radion ja television välityksellä tapahtuvassa viranomaistiedottamisessa. Hankkeessa määritellään yleiset kriteerit vaaratiedotteen antamisen perusteiksi.

- c) Oikeusperusta: PL 17 §
- d) Vastuuministeriö: **SM**
- e) Indikaattorit: HE:n valmistuminen

42. Romaniväestön kielellisten oikeuksien edistäminen

- a) Nimi: Selvityksen toteuttaminen romanien perustuslaissa turvattujen kielellisten oikeuksien toteutumisesta.
- b) Sisältö: Perustetaan työryhmä selvittämään, miten perustuslaissa turvattu romanien oikeus oman kielen ylläpitämiseen ja kehittämiseen toteutuu lainsäädännössä ja sen toimeenpanossa.
- c) Oikeusperusta: YK:n ihmisoikeussopimukset ja EN:n eri sopimukset kuten alueellisten ja kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puitesopimus, joiden toimeenpanoa valvovat komiteat ovat kiinnittäneet toistuvasti huomiota romanien kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumiseen ja antaneet suosituksia Suomelle niiden toteuttamiseksi; perustuslaki 17.3 §. Hallitusohjelma (osana kansallisen kielistrategian laatimista kiinnitetään erityistä huomiota vähemmistökielten, kuten romani, asemaan).
- d) Vastuuministeriö: **OM**, OKM, STM, romaniasiain neuvottelukunta
- e) Indikaattorit: Selvityksen laatiminen vuoden 2013 loppuun mennessä.

Muut aiheeseen liittyvät hankkeet ja muu toiminta:

Perustuslain 17 §:n mukaan suomi ja ruotsi ovat Suomen kansalliskieliä. Näitä kieliä koskeva, vuonna 2004 voimaan tullut, perustuslakia täsmentävä lainsäädäntö on ajanmukainen, mutta sen toteutumiseen liittyy edelleen epäkohtia. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti valtioneuvoston kanslia on asettanut Kansalliskielistrategia-hankkeen. Hanke perustuu presidentti Ahtisaaren johtaman johtoryhmän toimintaryhmän ehdotuksille kielellisten oikeuksien käytännön toteutumiselle, samoin kuin muihin tutkimuksiin ja selvityksiin. Tehtävänä on laatia pitkän aikavälin strategia kahden elinvoimaisen kansalliskielen kehittämiseksi sekä tämän pohjalta määritellä hallituksen toimet hallituskaudelle 2011–2015. Esitykset konkreettisiksi hankkeiksi kansalliskielten edistämiseksi tulevat sisällyttämään kansalliskielistrategiaan. Kansalliskielistrategian ohjausryhmää johtaa pääministeri Jyrki Katainen. Hankkeen määräaika on 2012 loppuun mennessä. Kansalliskielistrategia on tarkoitus antaa valtioneuvoston periaatepäätöksenä.

Valtioneuvosto antaa joka neljäs vuosi eduskunnalle oikeusministeriön valmisteleman kertomuksen kielilainsäädännön soveltamisesta ja kielellisten oikeuksien toteutumisesta sekä tarpeen mukaan muistakin kielioloista. Kertomuksessa käsitellään suomen ja ruotsin kielen lisäksi ainakin saamen kieltä, romanikieltä ja viittomakieltä. Seuraava kertomus annetaan keväällä 2013.

Ehdotus saamen kielen elvyttämisohjelmaksi valmistuu vuoden 2012 alussa. Ohjelmaan kirjataan ne tavoitteet ja toimenpiteet, joiden avulla uhanalaisia saamenkieliä voidaan elvyttää. Ohjelma liittyy hallitusohjelman tavoitteisiin saamen kielen ja kulttuurin tukemiseksi.

OSALLISUUS JA VAIKUTTAMINEN

14 §

Vaali- ja osallistumisoikeudet

Jokaisella Suomen kansalaisella, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, on oikeus äänestää valtiollisissa vaaleissa ja kansanäänestyksessä. Vaalikelpoisuudesta valtiollisissa vaaleissa on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään tässä perustuslaissa.

Jokaisella Suomen kansalaisella ja maassa asuvalla muulla Euroopan unionin kansalaisella, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, on oikeus äänestää Euroopan parlamentin vaaleissa sen mukaan kuin lailla säädetään.

Jokaisella Suomen kansalaisella ja maassa vakinaisesti asuvalla ulkomaalaisella, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, on oikeus äänestää kunnallisvaaleissa ja kunnallisessa kansanäänestyksessä sen mukaan kuin lailla säädetään. Oikeudesta muutoin osallistua kuntien hallintoon säädetään lailla.

Julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.

Toimintaohjelmahankkeet:

43. Osallistumisoikeuksien yhdenvertaisen toteutumisen edistäminen; poliittiset oikeudet kaikille -hanke

- a) Nimi: Osallistumisoikeuksien yhdenvertaisen toteutumisen edistäminen (Poliittiset oikeudet kaikille -hanke)
- b) Sisältö: Hankkeessa pyritään kartoittamaan ja löytämään ratkaisuja erilaisiin osallistumisoikeuksien käytännön toteutumiseen liittyviin haasteisiin ja esteisiin. Hankkeen tarkoituksena on selvittää millaisia lainsäädännöllisiä ja muita toimenpiteitä tarvitaan, jotta turvataan yhteiskunnallisten osallistumisoikeuksien yhdenvertainen toteutuminen. Hankkeessa huomioidaan muun muassa Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (ETYJ) vaaliarviointivaltuuskunnan loppuraportissa esitetyt suositukset. Hankkeen keskeisiä teemoja ovat vammaisten henkilöiden äänestämisen helpottaminen, selkokielen vaaliedottaminen, maahanmuuttajien osallistumisoikeuksien parantaminen muun muassa kartoittamalla yhteistyömahdollisuudet puoluetoimijoiden kanssa, sähköisen osallistumisen esteiden kartoittaminen ja vähentäminen ja osallistumisympäristöhankkeen hyödyntäminen kuntademokratian välineenä. Lisäksi hankkeessa selvitetään lasten ja nuorten osallistumisoikeuksien edistämistä, jotta lainsäädäntö ja politiikat saataisiin yhtenäisiksi YK:n yleissopimuksen periaatteiden kanssa. (Taustana selvitys Lasten ja nuorten osallistuminen päätöksentekoon Suomessa: Euroopan neuvoston politiikkatutkinta (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2011:27) ja siinä tehdyt suositukset.

- c) Oikeusperusta: PL 14 § ja 6.3 §, KP-sopimus, ETYJ:n loppuraportti 2011, LOS 12 artikla, YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti artiklan 12 toimeenpanosta ja yksityiskohtaiset ohjeet lasten osallisuuden soveltamisalueista.
- d) Vastuuministeriö: **OM**, **OKM**
- e) Indikaattorit: Tarvittavien selvitysten laatiminen vuoden 2013 loppuun mennessä ja seurantakokouksen järjestäminen ETYJ:n loppuraportin osalta.

44. Saamelaiset, osallistumisoikeuksien toteutuminen

- a) Nimi: Kehittää saamelaisten oikeuksia alkuperäiskansana erityisesti selkeyttämällä lainsäädäntöä saamelaisten oikeudesta osallistua saamelaisten kotiseutualueella olevien valtion maa- ja vesialueiden käyttöä koskevan päätöksentekoon.
- b) Sisältö: Tarkoitus luoda näiltä osin edellytyksiä ILO:n alkuperäiskansoja koskevan yleissopimuksen n:o 169 ratifiointille.
- c) Oikeusperusta: Hallitusohjelma, lukuisat kansainvälisten ihmisoikeuselinten suositukset ja PeVL 1/2010 vp.
- d) Vastuuministeriö: **OM**, **YM**, **MMM**
- e) Indikaattorit: Sektorilainsäädännön kehittäminen vuosina 2011–2013.

45. Saamelaiset, osallistumisoikeuksien toteutuminen

- a) Nimi: Saamelaisten osallistumisoikeuksien lisääminen valtion maa- ja vesialueiden käytön suunnittelussa. Tarvittavat säännökset otettaisiin Metsähallitusta koskevaan organisaatiolainsäädäntöön.
- b) Sisältö: Metsähallitusta koskevaan organisaatiolainsäädäntöön otettaisiin säännökset, joidenka mukaan Metsähallituksen tehtävänä olisi poronhoidon, metsästyksen ja kalastuksen yleinen edistäminen saamelaisten kotiseutualueella ja että tämän tehtävän hoitamista varten valtion talousarvioon otettaisiin vuosittain erillinen määräraha. Metsähallitusta koskevaan organisaatiolainsäädäntöön otettaisiin myös säännökset saamelaisten oikeudesta osallistua saamelaisten kotiseutualueella olevien valtion maa- ja vesialueiden käytön suunnitteluun.
- c) Oikeusperusta: Hallitusohjelma, PL 14 ja 17 §
- d) Vastuuministeriö: **MMM**, **YM** ja **OM**
- e) Indikaattorit: Säännösehdotukset valmistellaan vuosina 2012 ja 2013.

Muut aiheeseen liittyvät hankkeet ja muu toiminta:

Oikeusministeriö edistää äänestysaktiivisuutta ja kansalaisvaikuttamista 4.2.2010 annetun demokratian edistämistä koskevan periaatepäätöksen (17/2010) ja 2013–2014 valmisteltavan demokraatiaselonteon pohjalta. Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta toimii oikeusministeriön yhteydessä kansalaisyhteiskunnan ja viranomaisten välisen yhteistyön edistämiseksi. Osallistumisympäristö-hankkeessa kehitetään kunnalliseen, alueelliseen ja valtakunnalliseen vaikuttamiseen ja päätöksentekoon uudenlaisia sähköisiä osallistumisvälineitä ja -käytäntöjä, joiden tavoitteena on edistää hallinnon läpinäkyvyyttä, viestiä kansalaisille osallistumismahdollisuuksista, tarjota tehokkaita ja esteettämiä osallistumismahdollisuuksia sekä tukea eri kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kohtaamista verkossa.

TYYDYTTÄVÄ ELINTASO

19 §

Oikeus sosiaaliturvaan

Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

Lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella.

Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä.

Toimintaohjelmahankkeet:

46. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentäminen

- a) Nimi: Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentäminen
- b) Sisältö: Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelmasta vuosille 2012–2015 tehdyn valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti tavoitteena on poistaa pitkäaikaisasunnottomuus vuoteen 2015 mennessä, vähentää pitkäaikaisasunnottomuuden riskiä tehostamalla sosiaalisen vuokra-asuntokannan käyttöä asunnottomuuden vähentämiseksi sekä tehostaa toimenpiteitä asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseksi. Lisätään asuntokantaa ja tuotetaan tarpeenmukaisia palveluja pitkäaikaisasunnottomille ja asunnottomuuden ehkäisemiseksi.
- c) Oikeusperusta: PL 19 §
- d) Vastuuministeriö: YM ja STM sekä OM, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA), RAY, Rikosseuraamuslaitos ja kaupungit, joissa asunnottomuus on suurinta
- e) Indikaattorit: Jatkuva seuranta. Indikaattoreina pitkäaikaisasunnottomien määrän sekä ohjelman puitteissa rakennettujen ja hankittujen asuntojen määrän kehitys sekä tukihenkilöstön määrän lisäys ohjelman mukaisiin uusiin hankkeisiin.

47. Kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palveluiden parantaminen

- a) Nimi: Kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palvelujen parantaminen
- b) Sisältö: Kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palveluiden järjestämisestä 2010–2015 annetun valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti tavoitteena on mahdollistaa kehitysvammaisille henkilöille yksilöllinen asuminen, joka vahvistaa heidän osallisuuttaan ja yhdenvertaisuuttaan yhteisössä ja yhteiskunnassa. Vähennetään kehitysvammaisten laitos-paikkoja ja mahdollistetaan muuttaminen lapsuudenkodeista tuottamalla kehitysvammaisten tarpeita ja toiveita vastaavia asumisratkaisuja sekä tarjoamalla yksilöllisiä palveluja ja tukea.
- c) Oikeusperusta: YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (CRPD) 19 artikla; Suomen perustuslain 9 ja 19 §
- d) Vastuuministeriö: **STM**, YM ja OKM; Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA), RAY, THL ja Kuntaliitto
- e) Indikaattorit: Jatkuva seuranta. Indikaattoreina rakennettujen ja hankittujen asuntojen määrä, laitospaikkojen väheneminen sekä vaikeavammaisten palveluasumisen asiakasmäärä ja kehitys.

48. Maahanmuuttajien asumisen keskittymisen ennalta ehkäisy

- a) Nimi: Maahanmuuttajien asumisen keskittymisen ennalta ehkäisy
- b) Sisältö: Toteutetaan PAKE-hanke, joka selvittää ja kehittää malleja ennalta ehkäisemään pakolaistaustaisten henkilöiden asumisen keskittymistä.
- c) Oikeusperusta: PL 6 §
- d) Vastuuministeriö: **SM** ja YM
- e) Indikaattorit: Selvitys asumisurien toteutumisen mekanismeista

IHMISARVOINEN TYÖ

18 §

Oikeus työhön ja elinkeinovapaus

Jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta.

Julkisen vallan on edistettävä työllisyyttä ja pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön. Oikeudesta työllistävään koulutukseen säädetään lailla.

Ketään ei saa ilman lakiin perustuvaa syytä erottaa työstä.

Toimintaohjelmahankkeet:

49. Nuorten yhteiskuntatakuu

- a) Nimi: Nuorten yhteiskuntatakuu
- b) Sisältö: Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaan jokaiselle alle 25-vuotiaalle ja 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään 3 kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. TEM, OKM ja STM sekä työmarkkinajärjestöt ovat mukana syyskuussa toimintansa aloittaneessa, TEM:n vetämässä Nuorten yhteiskuntatakuu -työryhmässä. Työryhmä valmistelee esitykset niistä resursseista ja toimenpiteistä, joilla nuorten yhteiskuntatakuu voidaan toteuttaa täysimääräisesti vuoden 2013 alusta alkaen.
- c) Oikeusperusta: PL 18 §, työllisyyden edistämistä koskevat kv. yleissopimukset, mm. ILO:n yleissopimus 122
- d) Vastuuministeriö: **TEM** (työryhmän pj), STM, OKM, työmarkkinajärjestöt, kansaneläkelaitos, kuntaliitto, Suomen yrittäjät ry, Allianssi ry, puolustushallinto
- e) Indikaattorit: Nuorten yhteiskuntatakuun toteutumista on tähän saakka seurattu seuraavilla indikaattoreilla
  - Nuorten työttömien työnhakijoiden virta yli 3 kk:n työttömyyteen
  - Työnhakusuunnitelmien määrä ja laatu
  - Aktivointiaste
  - Nuorten määrä eri toimenpiteissä
  - Asiakaspalaute: valtakunnallinen ASPA, toimistokohtainen keruu, kyselyt ja asiakasraadit
  - Arviointitutkimukset kuten ”Ryhtiä ja ruutia nuorten palveluun” vuodelta 2007

50. Työvoiman käyttötapojen ja työn tekemisen muotojen muutostrendien selvittäminen ja kehittäminen mm sukupuolten tasa-arvon kannalta

- a) Nimi: Työvoiman käyttötapojen ja työn tekemisen muotojen muutostrendejä selvittävä ja kehittävä työryhmä, joka asetettu hallitusohjelman kirjausten perusteella. Työvoiman käyttötapoja arvioidaan mm sukupuolten tasa-arvoa koskevana kysymyksenä.
- b) Sisältö: Poikkihallinnollinen selvitys- ja kehityshanke, jossa selvitetään työmarkkinoiden ja yritystoiminnan muutostrendejä ja rakennemuutoksia sekä arvioidaan niiden vaikutuksia työn tekemisen muotoihin, työvoiman käyttötapoihin (mm. määräaikaistyö, osa-aikaistyö, vuokratyö ja työaikakysymyksiin).
- c) Oikeusperusta: PL 6 §, sukupuolten tasa-arvoa koskevat kv. yleissopimukset ja EU-direktiivit
- d) Vastuuministeriö: **TEM** ja STM; sidosryhmät VM, EK, Suomen Yrittäjät, Kunnallinen Työmarkkinalaitos, Kirkon työmarkkinalaitos, SAK, STTK, Akava, TEKES, Työterveyslaitos, Tilastokeskus, Pakansaajien tutkimuslaitos, Itsensä työllistäjien yhteistyöryhmä, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos.
- e) Indikaattorit: Työryhmän toimikausi päättyy 31.3.2012. Selvitysten ja arviointien perusteella päätetään kolmikantaisesti tarvittavista jatkotoimista, jotka voivat olla myös lainsäädäntömuutoksia.

51. Yritysten yhteiskuntavastuu ja vastuullisten julkisten hankintojen edistäminen

- a) Nimi: CSR-kompassi -verkkotyökalun laajentaminen vastuullisten julkisten hankintojen edistämiseen
- b) Sisältö: Tavoitteena on edistää sosiaalisten vaatimusten huomioimista julkisissa hankinnoissa toimitusketjujen työntekijöiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseksi. Toistaiseksi hankintalain mahdollistamaa sosiaalisten vaatimusten huomioimista on käytetty Suomessa melko vähän, mikä johtuu lainsäädännön tulkintaan liittyvistä epävarmuustekijöistä sekä toisaalta myös aihepiirin tuoreudesta. Verkkotyökalun ideana on avata vastuullisten hankintojen käsitettä ja tarjota hankintayksiköille helppokäyttöiset välineet vastuullisuuden toteuttamiseen ja seurantaan.
- c) Oikeusperusta: ILO:n yleissopimukset pakkotyöstä, lapsityöstä, syrjinnästä sekä järjestäytymisvapaudesta ja järjestäytymisoikeudesta (numerot 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 ja 182), YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 32 artikla, valmistusmaan työsuojelulainsäädäntö sekä voimassa oleva työlainsäädäntö, mukaan lukien vähimmäispalkkaa ja sosiaaliturvaa koskeva lainsäädäntö.
- d) Vastuuministeriö: **TEM**, valmistelutyöryhmässä mukana ovat olleet Finnwatch, Suomen Yrittäjät sekä Hansel Oy. Lisäksi valmistelussa kuullaan kunta-alan edustajia ja kansalaisjärjestöjä.
- e) Indikaattorit: Verkkotyökalun arvioitu valmistumisaikataulu on alkuvuosi 2012.

52. Sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukevan lainsäädännön ja palvelujärjestelmän kehittäminen

- a) Nimi: Työelämäosallisuutta tukeva hanke
- b) Sisältö: Osatyökykyisten työelämään osallistumisen tukeminen ja edistäminen. Selvitetään sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukevan palvelujärjestelmän rakenne ja lainsäädännön kokonaisuus sekä asiakkaiden kannustimia palvelujärjestelmässä. Työryhmä asetettu, toimikausi 16.1.2012-31.12.2013.
- c) Oikeusperusta: Hallitusohjelma, PL 6 § ja ILO:n yleissopimus n:o 111
- d) Vastuuministeriö: **STM**, TEM, OKM + sidosryhmät, työmarkkinajärjestöt
- e) Indikaattorit: Työryhmän asettaminen ja selvityksen valmistuminen.

53. ILO:n merityötä koskevan yleissopimuksen ratifioinnin valmistelu

- a) Nimi: ILO:n merityötä koskevan yleissopimuksen ratifioinnin valmistelu
- b) Sisältö: Tavoitteena on merenkulkijoiden työehtojen ja työolojen parantaminen niin globaalilla tasolla kuin myös Suomen osalta ratifioimalla ILO:n merityötä koskeva yleissopimus nro 186 vuodelta 2006.
- c) Oikeusperusta: ILO:n yleissopimus 186 edistää ihmisarvoista työtä maailman kauppalaivastoissa.
- d) Vastuuministeriö: **TEM**, Suomen ILO-neuvottelukunta, jossa edustettuina mm. STM, UM, VM sekä työmarkkinakeskusjärjestöt, mahdollisesti myös Merimiesasiain neuvottelukunta.
- e) Indikaattorit: Hallituksen esitys pyritään antamaan eduskunnalle vuoden 2012 aikana.

54. ILO:n kotitaloustyötä koskevan yleissopimuksen nro 189 (vuodelta 2011) ratifiointiedellytysten selvittäminen

- a) Nimi: ILO:n kotitaloustyötä koskevan yleissopimuksen ratifiointiedellytysten selvittäminen
- b) Sisältö: Tavoitteena on edistää kotitaloustyöntekijöiden ihmisarvoisia työoloja maailmanlaajuisesti. Kotitaloustyötä tekevien työntekijöiden ml. maahanmuuttajien työolojen kehittäminen.
- c) Oikeusperusta: PL 18 §
- d) Vastuuministeriö: **TEM**, Suomen ILO-neuvottelukunta
- e) Indikaattorit: Hallitus antaa eduskunnalle joko hallituksen esityksen yleissopimuksen ratifioimisesta tai selvityksen ratifiointiedellytyksistä, asia valmistellaan vuoden 2012 aikana

55. Maahanmuuttajien työllisyyden ja yrittäjyyden edistäminen

- a) Nimi: Maahanmuuttajien työllisyyden ja yrittäjyyden edistäminen
- b) Sisältö: Hallitusohjelman mukaan maahanmuuttajien kiinnittymistä suomalaiseen työelämään vahvistetaan. Osana tätä tavoitetta kotoutumisasiat siirtyivät sisäasiainministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön vuoden 2012 alussa. Maahanmuuttajien työttömyys pyritään puolittamaan ja työllisyysastetta nostamaan hallituskauden aikana. Valtioneuvosto hyväksyy valtion kotouttamisohjelman.

- c) Oikeusperusta: PL 18 §, työllisyyden edistämistä koskevat kv. yleissopimukset, mm ILO:n yleissopimus 122
- d) Vastuuministeriö: **TEM**, OKM, STM, SM
- e) Indikaattorit: Maahanmuuttajien työllistymistä edistävät toimet sisällytetään kaikkiin hallituskauden työvoimapolitiittisiin hankkeisiin (nuorten yhteiskuntatakuu, julkisen sektorin rekrytointi- ja tutorintiohjelma, yrittäjyysohjelma ja pitkäaikaisyöttömyyden alentamisohjelma). Maahanmuuttajien tarpeet otetaan huomioon TE-toimistojen palveluja uudistettaessa sekä julkisia työvoimapalveluja koskevaa lakia uudistettaessa. Myös yrittäjyysmahdollisuuden kiinnitetään huomiota palveluissa. Selvitetään mahdollisuudet saada työpaikoille maahanmuuttajien työhönvalmentajia ja -ohjaajia. Erityistä huomioita kiinnitetään niihin ryhmiin, joiden työllisyysasteet ovat matalat, kuten maahanmuuttajanuoriin ja -naisiin. TE-toimistojen ja kuntien yhteistyötä parannetaan. Jatketaan pääkaupunkiseudun metropolipolitiikkaohjelman mukaista kokonaisvaltaista kotouttamispolitiikkaa. Kehitetään työelämän monimuotoisuutta.

56. Monimuotoisuuden huomioiminen rekrytointitavoitteissa ja työharjoitteluun otossa

- a) Nimi: Monimuotoisuuden huomioiminen rekrytointitavoitteissa ja työharjoitteluun otossa
- b) Sisältö: Lisätään monimuotoisuutta julkishallinnon työpaikoilla, erityisesti sisäasiainhallinnossa ja turvallisuusalalla. Toteutetaan AFRO 3 -hanke.
- c) Oikeusperusta: PL 6 §. Suositukset muun muassa ECRI
- d) Vastuuministeriö: **TEM**, SM ja muut ministeriöt
- e) Indikaattorit: Henkilöstörakenne. AFRO -hankkeen loppuraportti ja ulkopuolisen tahon suorittama hankearviointi.

57. Monimuotoisuussitoumus-toimintamalli (Diversity Charter)

- a) Nimi: Monimuotoisuussitoumus-toimintamalli (Diversity Charter)
- b) Sisältö: Tavoitteena on luoda pysyvä toimintamalli suomalaisten yritysten ja muiden organisaatioiden monimuotoisuuden johtamisen edistämiseksi osana YES5-hanketta. Toimintamallin avulla kannustetaan yrityksiä ja muita organisaatioita vapaaehtoisesti sitoutumaan henkilöstön ja asiakaskunnan monimuotoisuutta tukeviin ja yhdenvertaisia mahdollisuuksia edistäviin toimintatapoihin ja syrjimättömyyden periaatteisiin mukaan lukien monimuotoinen rekrytointi. Tavoitteena on helpottaa organisaatioita viestimään monimuotoisuustyöstään ja moniarvoisuuden edistämistään sekä lisätä monimuotoisuuden johtamisen strategista suunnittelua ja kehittämistä organisaatioissa osana niiden sosiaalista vastuuta.
- c) Oikeusperusta: PL 6 § ja PL 18 §
- d) Vastuuministeriö: **TEM**
- e) Indikaattorit: Toimintamallin organisointi- ja rahoitussuunnitelma (realistisuus ja konkreettisuus); toimintamalliin sitoutuneiden organisaatioiden määrä ja luonne vuoden 2012 lopussa; sitoumuksesta tiedottamisen laajuus ja laatu; toimijaverkoston laajuus, aktiivisuus ja palaute (Huom. Hankkeen arvioi myös ulkopuolinen evaluoija vuoden 2012 aikana)

58. Ulkomaisen työvoiman käyttötapa koskeva selvitys

- a) Nimi: Ulkomaisen työvoiman käyttötapa koskevan selvityksen teettäminen
- b) Sisältö: Hallitusohjelma edellyttää selvityksen tekemistä ulkomaisen työvoiman käyttötavoista, asiaa koskevan sääntelyn toimivuudesta ja järjestelmän puutteista; Arviointi koskee mm. puutteita, joita esiintyy ulkomaisten työntekijöiden asemassa ja työsuhteen ehtojen toteutumisessa, erityisesti lähetettyjen työntekijöiden osalta. Samalla arvioidaan mahdollisia ratkaisuja ulkomaisen työvoiman oikeuksien turvaamiseksi.
- c) Oikeusperusta: PL 6 §
- d) Vastuuministeriö: **TEM** teettää selvityksen vuoden 2012 aikana. Mahdolliset jatko-toimet valmistellaan yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa.
- e) Indikaattorit: Selvityksen pohjalta tehdään arvio jatkotoimista; Selvitys tehdään vuonna 2012. Sen pohjalta päätetään erikseen tarpeesta kehittää lainsäädäntöä tai käytäntöjä. Hallitusohjelman mukaan selvityksen pohjalta valmistellaan EU-lainsäädännön mahdollistamissa puitteissa työnantajan velvollisuus ennen työntekijän lähettämistä tehdä Suomen viranomaisille ilmoitus lähetetystä työntekijästä sekä Suomessa toimivien työnantajien velvollisuus rekisteröityä Suomeen.

Muut aiheeseen liittyvät hankkeet ja muu toiminta:

Kansainvälisen työjärjestön (ILO:n) kehittämään ihmisarvoisen työn määritelmään kuuluvat ammatillisen järjestäytymisvapauden, kollektiivisen neuvotteluoikeuden, pakkotyön poistamisen sekä lapsityön torjunnan, samanarvoisesta työstä miehille ja naisille maksattavan saman palkan, sekä työmarkkinoilla ja ammatin harjoittamisen yhteydessä tapahtuvaa syrjintää koskevan kiellon ohella myös työllisyyden turvaaminen, työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu, oikeudenmukaiset työehdot, turvalliset työolot sekä sosiaaliturva.

ILO:n sopimusten valvonnasta vastaava riippumattomien asiantuntijoiden komitea on Suomen hallituksen raporttien sekä suomalaisten työmarkkinajärjestöjen raportteihin liittyvien huomioiden johdosta esittänyt useita lisäkysymyksiä erityisesti samapalkkasopimuksen sekä syrjinnän torjuntaa koskevan sopimuksen osalta. Lisätietoja on pyydetty samapalkkaisuusohjelmasta, määräaikaissa työ- ja virkasuhteissa olevien naisten palkkauksesta erityisesti julkisella sektorilla sekä julkisen sektorin palkkausjärjestelmien kehityksestä. Syrjinnän torjuntaa koskevan yleissopimuksen yhteydessä on asiantuntijakomitea pyytänyt lisäselvitystä yhdenvertaisuuslain uudistamisesta, perhevapaata pitävien määräaikaissa työ- tai virkasuhteissa olevien naisten asemasta, työmarkkinoiden jakautumisesta sukupuolen mukaan, etnisestä syrjinnästä, saamelaisväestön ammatillisesta koulutuksesta, toimista joilla ehkäistään romanien, venäjää puhuvien maahanmuuttajien sekä somalien syrjintää ja syrjäytymistä työmarkkinoilta. Myös työsyryntää koskevien työsuojelutarkastusten määrästä haluttiin lisää tietoa. Työllisyyspolitiikkaa koskevan yleissopimuksen yhteydessä asiantuntijakomitea halusi lisää tietoa nuorten ja ikääntyneiden työllisyyden edistämisestä.

Ihmisarvoisen työn kehittämiseen liittyvät tämän toimintaohjelman hankkeista muun muassa työelämän yhdenvertaisuussäännösten uudistaminen osana yhdenvertaisuuslain kokonaisuudistusta, ottaen huomioon EU:n työ syrjinnän torjuntaa sekä etnistä syrjintää koskevat direktiivit, ILO:n yleissopimukset, erityisesti yleissopimuksen 111 sekä muutkin työelämän syrjintä koskevat kansainväliset sopimukset.

Myös hanke määräaikaisten ja osa-aikaisten työsuhteiden tarkastelemiseksi sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta liittyy sekä EU:n tasa-arvoa koskevaan sääntelyyn että YK:n ja ILO:n yleissopimusten toimeenpanoon. Nuorten yhteiskuntatakuu vastaa ajankohtaiseen nuorisotyöttömyyden haasteeseen sekä liittyy perustuslain työllisyyttä koskevaan suojaan.

Erityistoimet maahanmuuttajien kotouttamiseksi sekä erityisesti heidän tukemisensa työmarkkinoille ovat tarpeen, sillä tilastokeskuksen vuoden 2009 työssäkäyntitilaston mukaan ulkomaalaisten työttömyysaste oli vuoden 2009 lopussa 23,8 % ja työllisyysaste 49,3 %. Ulkomaalaisten naisten työttömyysaste oli 26,4 % ja työllisyysaste 43,3 %. Maahanmuuttajanuorten työttömyysaste oli 25 %. Toimintaohjelmassa on hanke, joka koskee monimuotoisuuden huomioimista rekrytoinnissa sisäasianministeriön hallinnonalalla. Painotusta tulisi jatkaa yhteistyössä Kuntaliiton, ministeriöiden ja virastojen kanssa siten, että monimuotoisuuden edistäminen ulotetaan koskemaan kaikkia syrjintäperusteita.

ILO:n erityisyleissopimuksen ratifiointi edistää osaltaan yleissopimuksen kansainvälistä voimaantumista ja laajaa ratifiointia ja on siten omiaan edistämään ihmisarvoisten työolojen noudattamista maailman laajuisesti kauppalaajuuksilla. Myös ILO:n kotitaloustyötä koskevan yleissopimuksen ratifiointiedellytysten selvittäminen sekä yleissopimuksen mahdollinen ratifiointi tähtää kotitaloustyöntekijöiden, joista suuri osa on maahanmuuttajia ihmisarvoisten työ- ja asuinolojen turvaamiseen maailmanlaajuisesti.

Myös työelämän yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistaminen sekä sukupuolten tasa-arvo työelämässä, mukaan lukien samapalkkakysymykset tukevat osaltaan ihmisarvoisen työn tavoitteen toteutumista.

Näiden hankkeiden osalta useat muutkin hallituksen toimet, joilla edistetään työllisyyttä, työvoiman osaamisen kehittämistä, oikeudenmukaisia työehtoja ja -oloja liittyvät ihmisarvoisen työn kehittämiseen.

SIVISTYS JA KOULUTUS

16 § Sivistykselliset oikeudet

Jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen.
Oppivelvollisuudesta säädetään lailla.

Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.

Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu.

Toimintaohjelmahankkeet:

59. Oppilaiden emotionaalisten ja sosiaalisten taitojen kehittämisen tukeminen

- a) Nimi: Oppilaiden emotionaalisten ja sosiaalisten taitojen kehittämisen tukeminen.
- b) Sisältö: Yleissivistävän koulutuksen arvopohjana ovat ihmisoikeudet, tasa-arvo ja demokratia sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen. Kouluyhteisöissä kohdataan erilaistuvan ja eriarvoistuvan yhteiskunnan haasteet. Lapsella ja nuorella on oikeus turvalliseen kasvu- ja opiskeluympäristöön. Koska suvaitsevaisuus ei ole kehittynyt viime vuosien aikana tavoitellulla tavalla, erilaisuuden hyväksymistä ja yksilöiden yhdenvertaista kohtelua on tarpeen kehittää. Koulujen toiminnassa tulee korostua osallisuus, hyvinvointi, turvallisuus sekä kanssaihminen kunnioitus, minkä lisäksi koulukiusaamisen, syrjinnän ja rasismien ehkäiseminen ovat tärkeitä tehtäviä. Kiusaamisen vastainen KiVa-koulu -ohjelma on jo nyt käytössä 2500 peruskoulussa. Vahvistetaan koulua oppilaiden emotionaalisten ja sosiaalisten taitojen kehittäjänä ja tuetaan oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Tehostetaan toimia koulukiusaamisen vähentämiseksi ja kiinnitetään erityistä huomiota rasistiseen syrjintään. Lisätään suvaitsevaisuus- ja tapakasvatusta koulujen toiminnassa.
- c) Oikeusperusta: EIS 14 art., PL 6 §
- d) Vastuuministeriö: **OKM**
- e) Indikaattorit: Sisältyy koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan 2011–2016, seuranta osana hallitusohjelman seurantaa ml. puolivälitarkastus

60. Kaikkien lasten ja nuorten (ml. vähemmistöryhmiin kuuluvat, köyhyydessä elävät ja syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret) harrastusmahdollisuuksien tasa-arvon ja osallistumisen edistäminen taide-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoiminnassa

- a) Nimi: Kaikkien lasten ja nuorten (ml. vähemmistöryhmiin kuuluvat, köyhyydessä elävät ja syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret) harrastusmahdollisuuksien tasa-arvon ja osallistumisen edistäminen taide-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoiminnassa
- b) Sisältö: Lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua laadukkaaseen ja sosiaalisesti vahvistavaan harrastustoimintaan parannetaan vaihtoehtona syrjäytymiselle. Eri-tyistä huomiota kiinnitetään vähemmistöryhmiin kuuluviin lapsiin ja nuoriin sekä alueelliseen yhdenvertaisuuteen sekä tyttöjen ja poikien tasa-arvoon. Toimenpiteet toteutetaan osana hallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmaa 2012–2015 ja sen perusteella myönnettäviä valtionavustuksia.
- c) Oikeusperusta: TSS-sopimuksen 10 artikla, EIOS 14 artikla, YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus, PL 6 §, nuorisolaki
- d) Vastuuministeriö: **OKM**
- e) Indikaattorit: Seurataan osana lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman seurantaan siihen sisältyvien indikaattorien avulla. Hanke on koko hallituskauden kestävä, mutta siitä on mahdollista tehdä väliaikaistarkastelu mainittujen indikaattorien osalta vuoden 2013 jälkeen.

61. Yhdenvertaisuus- ja syrjimättömyyden kehittäminen oppilaitoksissa

- a) Nimi: Yhdenvertaisuus- ja syrjimättömyyden kehittäminen oppilaitoksissa
- b) Sisältö: Toteutetaan yhdenvertaisuus- ja syrjimättömyyskoulutusohjelma eri koulutusasteiden oppilaitoksille (turvallisuusalan oppilaitokset ja muut) osana YES 5 -kampanjaa.
- c) Oikeusperusta: PL 6 §
- d) Vastuuministeriö: **SM** yhteistyössä PLM:n kanssa
- e) Indikaattorit: Koulutusohjelman toteutuminen

62. Suvaitsevaisuus osana koulujen kerhotoimintaa

- a) Nimi: Suvaitsevaisuus osana koulujen kerhotoimintaa
- b) Sisältö: Koulujen kerhotoiminta vakiinnutetaan hallituskauden aikana jatkamalla valtion rahoitusta. Suvaitsevaisuuskasvatus sisällytetään osaksi kerhotoimintaa. Tavoitteena on suvaitsevaisen ilmapiirin vahvistaminen kouluissa, rasististen asenteiden ennaltaehkäisy ja kulttuuritietoisuuden lisääminen. Lisäksi tavoitteena on toimia lisäresurssina opettajille suvaitsevaisuuteen liittyvissä asioissa ja tarjota heille tarpeen mukaan tukea suvaitsevaisuusasioiden käsittelyyn.
- c) Oikeusperusta: EIS 14 art., PL 6 §
- d) Vastuuministeriö: **OKM, OPH**
- e) Indikaattorit: Tavoitteen toteutumista ja toiminnan laatua selvitetään vuosittain toteutettavalla seurantakyselyllä.

63. Eri väestöryhmien (ml. vähemmistöryhmiin kuuluvat, köyhyydessä ja syrjäytymisvaarassa olevat ihmiset sekä ikääntyneet) osallistumista taide-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoimintaan edistetään

- a) Nimi: Eri väestöryhmien (ml. vähemmistöryhmiin kuuluvat, köyhyydessä ja syrjäytymisvaarassa olevat ihmiset sekä ikääntyneet) osallistumista taide-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoimintaan edistetään
- b) Sisältö: Valmistellaan ja toteutetaan linjaukset sekä toimenpide-ehdotukset taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden ja moninaisuuden edistämiseksi taiteen ja kulttuurin saavutettavuustyöryhmän ehdotusten pohjalta. Kohderyhmät, joiden kannalta taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta tällä hankkeella ensisijaisesti pyritään parantamaan, ovat kieli- ja kulttuurivähemmistöt (mm. saamelaiset, romanit, viittomakieliset ja maahanmuuttajat) sekä vammaisvähemmistö. Kohdennetaan tukea urheiluseuroille sellaisten mallien kehittämiseksi ja toteuttamiseksi, joilla vähävaraisten perheiden urheiluun osallistuminen on mahdollista.
- c) Oikeusperusta: TSS-sopimuksen 15 artikla, EIOS 14 artikla, PL 6, 16 ja 17 §
- d) Vastuuministeriö: **OKM**
- e) Indikaattorit: Erillisselvitykset, syrjinnän seurantajärjestelmän (SM, meneillään) tuottama tieto. Hanke on koko hallituskauden kestävä, mutta siitä on mahdollista tehdä väliaikatarkastus vuoden 2013 jälkeen.

64. Maahanmuuttajien (kaksisuuntaisen) kotoutumisen edistäminen taiteen, kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön avulla

- a) Nimi: Maahanmuuttajien (kaksisuuntaisen) kotoutumisen edistäminen taiteen, kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön avulla
- b) Sisältö: Maahanmuuttajien kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja toisaalta pääväestön valmiuksia toimia monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa parannetaan taiteen, kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön keinoin. Yhtenä painopisteenä ovat maahanmuuttajanaiset ja -tytöt. Toimintaa edistetään pääasiassa tukemalla maahanmuuttajien kotoutumista edistävää toimintaa kansalaistoiminnan resurssiohjauksella ja informaatio-ohjauksella. Lähtökohtina tuettavalle toiminnalle ja avustusten myöntämiselle ovat opetus- ja kulttuuriministeriön linjausten mukaisesti inklusioperiaatteen toteutuminen sekä maahanmuuttajien ja kantäväestön vuorovaikutus.
- c) Oikeusperusta: EIS 14 art., PL 6 ja 17 § sekä kotouttamislaki, liikuntalaki, nuorisolaki
- d) Vastuuministeriö: **OKM** ja sen alainen hallinto sekä kansalaisjärjestöt
- e) Indikaattorit: erillisselvitykset (esim. liikunnan osalta Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö Likes), kotoutumisindikaattorit (valmisteilla, SM) sekä myönnettyjen valtionavustusten määrä ja laatu. Hanke on koko hallituskauden kestävä, mutta siitä on mahdollista tehdä väliaikatarkastus mainittujen indikaattorien osalta vuoden 2013 jälkeen.

Muut aiheeseen liittyvät hankkeet ja muu toiminta:

Valtioneuvosto hyväksyi 15. joulukuuta 2011 vuosille 2011–2016 koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman, johon opetus- ja kulttuuriministeriön koulutus- ja tiedepolitiikkaa koskevat linjaukset myös tämän toimintaohjelman osalta perustuvat.

Suunnitelmassa korostetaan koulutuksellista tasa-arvoa kaikilla koulutusasteilla. Tavoitteena on vähentää sukupuolten ja alueiden välisiä osaamis- ja koulutuseroja sekä sosio-ekonomisen taustan vaikutusta koulutukseen osallistumisessa. Tavoitteen saavuttamiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee kaikki koulutusasteet kattavan koulutuksellisen tasa-arvon toimenpideohjelman, jonka valtioneuvosto hyväksyy vuoden 2012 loppuun mennessä. Ohjelma vahvistaa jokaisen yksilön mahdollisuutta oppimiseen sekä luovuuden, osaamisen ja erilaisten lahjakkuuksien kehittämiseen sekä torjuu koulutuksen sukupuolista segregatiota ja edistää sukupuolisensitiivisyyttä koulutuksessa. Toimenpideohjelman tueksi käynnistetään tutkimushanke.

Valtioneuvosto hyväksyi 8.12.2011 periaatepäätöksenä lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelman vuosille 2012–2015. Valtakunnallinen ohjelma toteuttaa osaltaan hallitusohjelmaan kirjattuja tavoitteita köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämiseksi. Ohjelman konkreettisiin tavoitteisiin sisältyy mm. tasa-arvon edistäminen harrastusmahdollisuuksissa ja rasismien vastaisen työn nuorten keskuudessa.

Kaikkien väestöryhmien osallistuminen kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoimintaan sekä harrastusmahdollisuuksien saavutettavuus tulee nähdä kansalaisten syrjäytymistä ehkäisevänä sekä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävänä yleisenä tavoitteena.

Puolustusvoimat osallistuu poikkihallinnolliseen naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmaan, jonka hallituksen sisäisen turvallisuuden ohjelman ministeriryhmä hyväksyi kesäkuussa 2010. Sisäisen turvallisuuden ohjelmaan on kirjattu, että puolustushallinnossa tarkastellaan mahdollisuutta sisällyttää naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn liittyvä kokonaisuus osaksi varusmieskoulutuksen peruskoulutusjaksoa ja kouluttaa avainkouluttajat tähän tehtävään. Puolustusvoimissa asiaa on tarkasteltu osana ”Suomalainen asevelvollisuus -raportin” suositusten ja puolustusvoimauudistuksen toimeenpanoa. Pääesikunta suunnittelee naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn liittyvän kokonaisuuden liittämistä varusmieskoulutuksen peruskoulutuskauden tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta käsittelevään opetuskokonaisuuteen. Koulutuksen sisältöä ja kouluttajakoulutusta suunnitellaan Pääesikunnassa yhdessä THL:n ja Väestöliiton kanssa. Tavoitteena on pilotoida naisiin kohdistuvan väkivallan ennaltaehkäisyyn liittyviä oppitunteja saapumiserän 2/2012 alokkaille. Pilotoinnista saatujen kokemusten ja kouluttajakoulutuksen jälkeen oppitunnit vakiinnutetaan osaksi peruskoulutuskauden opetusta.

TERVEYS, HYVINVOINTI JA YMPÄRISTÖ

19.3 §

Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalvet ja edistettävä väestön terveyttä.

Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Toimintaohjelmahankkeet:

65. Lähisuhdeväkivallan ja seksuaalisen väkivallan uhrien avun ja tukipalveluiden parantaminen

- a) Nimi: Lähisuhdeväkivaltaa ja seksuaalista väkivaltaa kokeneiden aseman ja tuen parantaminen, ml. keinojen parantaminen puuttua haavoittuvassa asemassa olevien kokemaan väkivaltaan.
- b) Sisältö: Rakennetaan matalan kynnyksen palveluverkosto tuen ja avun antamiseksi. Kehitetään ja vakiinnutetaan matalan kynnyksen neuvontaa ja palveluihin ohjaamista maahanmuuttajille naisiin kohdistuvan väkivallan kysymykset huomioiden. Kehitetään seksuaalisen väkivallan uhriksi joutuneille naisille ja tytöille tarkoitettuja matalan kynnyksen palveluja valtakunnallisesti. Rakennetaan perheväkivallan ja seksuaalisen väkivallan ennaltaehkäisemiseen erikoistuneet palveluyksiköt ja osaamiskeskukset, jotka erikoisosaamisellaan pystyvät kouluttamaan työntekijöitä edistämään ennaltaehkäisevää toimintaa ja ilmiön tunnistamista sekä opettamaan auttajia ottamaan huomioon uhrin erityiset tarpeet.
- c) Oikeusperusta: Mm. eri kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontakomiteoiden suositukset, erityisesti CEDAW. Hallitusohjelmassa tavoitteet palvelujen kehittämisestä lähisuhde- ja perheväki-vallan sekä seksuaalisen väkivallan uhreille, seksuaalisen väkivallan uhrien katkeamattoman hoitoketjun turvaamisesta ja haavoittuviin ryhmiin kohdistuvan väkivallan paremmasta tunnistamisesta.
- d) Vastuuministeriö: **STM**, TEM, SM, THL, kunnat, seurakunnat, järjestöt
- e) Indikaattorit: Toimenpiteet sisältyvät naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämishjelmaan (–2015). Ohjelman kohderyhmänä on väkivallan uhri, mutta erityisesti nainen. Ohjelmassa kiinnitetään huomiota haavoittuvassa asemassa olevien uhrien erityistarpeisiin palvelujen tarjonnassa. Näitä ryhmiä ovat ainakin maahanmuuttajaryhmät, vammaiset ja muut vähemmistöt sekä ikääntyvät. Palvelujen kehittämisessä tulee kiinnittää huomiota paitsi uhrien myös tekijöiden ja väkivaltaa todistaneiden lasten palvelutarpeeseen ja palvelujen saatavuuteen.

66. Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut

- a) Nimi: Lasten ja nuorten oikeus tarpeen mukaisiin mielenterveyspalveluihin
- b) Sisältö: Hankkeen tavoitteena on kehittää lasten ja nuorten tasa-arvoista oikeutta yksilöllisen tarpeen mukaisiin, oikea-aikaisiin ja tarkoituksenmukaisella palvelujärjestelmän tasolla toteutuviin mielenterveystyön palveluihin. Palveluihin ohjautuminen nykyisellään on sekä laadullisesti että alueellisesti vaihtelevaa. Hankkeen avulla tuetaan alueellisten ja moniammatilliseen/monisektoristen palveluverkkomallien valmistelua.
- c) Oikeusperusta: PL 6 ja 19 §
- d) Vastuuministeriö: **STM** (perusterveydenhuolto; sosiaalitoimi/päivähoito, lastensuojelu, perheneuvolat; erikoissairaanhoido). Muut ministeriöt: OKM (koulut, oppilaitokset), OM, SM (rikoksen uhrina olevien lasten ja nuorten, esim. seri- tai pahoinpideltyjen lasten oikeus nopeaan kriisivaiheen hoitoon poliisitutkinnan ja oikeustoimen funktioiden häiriintymättä); Muut sidosryhmät: kolmas sektori (esim. MLL, Ensi- ja turvakodit jne.)
- e) Indikaattorit: Mittareina alueellisten palveluverkkomallien lukumäärä ja hoitotakuun toteutuminen.

67. Iäkkäiden asema

- a) Nimi: Laki iäkkään henkilön sosiaali- ja terveyspalvelujen saannin turvaamisesta
- b) Sisältö: Säädetään laki iäkkään henkilön sosiaali- ja terveyspalvelujen saannin turvaamisesta. Lakiluonnoksen kantavaksi ajatukseksi on kirjattu palvelujen toteuttaminen niin, että iäkkäällä henkilöllä on mahdollisuus elää arvokasta elämää. Palvelujen on perustuttava tietoon asiakkaan tarpeista, ja toiminnan on oltava asiakaskeskeistä, laadukasta ja turvallista. Iäkkään henkilön oikeus sosiaalipalveluihin sidottaisiin aiempaa vahvemmin sosiaalipalvelujen tarpeen selvittämiseen ja sen perusteella laadittavaan palvelusuunnitelmaan. Päätös palvelujen saamisesta pitäisi tehdä 3 kuukauden kuluessa hakemuksen jättämisestä. Iäkkäällä henkilöllä olisi oikeus palvelusuunnitelmassa määriteltyyn hoivaan ja kuntoutukseen sosiaalipalveluissa. Terveys- ja sairaanhoidon saannista säädettäisiin jatkossakin terveydenhuoltolaissa. Vahvempi oikeus palveluihin ei olisi rajattu vain ympärivuorokautiseen hoivaan, vaan myös iäkkään henkilön avustamiseen hänen kotonaan ja kodin ulkopuolella tapahtuvissa päivittäisissä perustoiminnoissa, joista henkilö ei suoriudu ilman toisen henkilön tukea. Iäkkäälle henkilölle nimettäisiin vastuutyöntekijä, joka koordinoisi koko palvelukokonaisuutta ja vastaisi yleisesti siitä, että henkilö saa palvelu- ja hoitosuunnitelmiin kirjatut palvelut. Vastuutyöntekijä antaisi tarvittaessa sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvää ohjausta ja neuvontaa sekä auttaisi palvelujen ja muun sosiaaliturvan saantiin liittyvissä ongelmatilanteissa. Lakiluonnoksen mukaan iäkkäiden henkilöiden kanssa työskentelevän sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijän on varmistettava osaltaan palvelujen laatu. Mikäli työntekijä huomaisi tai saisi tietoonsa epäkohdan tai epäkohdan uhan palveluissa, hänen olisi ilmoitettava siitä välittömästi toimintayksikön vastuuhenkilölle ja kunnan sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavalle viranomaiselle, kuten sosiaalijohtajalle. Ilmoitusvelvollisuus tarjoaisi käyttöön uuden ennakoivan valvonnan muodon. Lisäksi luonnoksessa esitetyt määrääjat tukisivat aluehallintoviranomaisien tekemää laillisuusvalvontaa. Lailla annettaisiin vanhusneuvostoille nykyistä

jämäkampi asema välittää iäkkäiden ihmisten ääni kaikkeen sellaiseen päätöksentekoon, joka koskee iäkkäitä ihmisiä. Kunnan olisi asetettava vanhusneuvosto, joka seuraisi ja vaikuttaisi päätöksentekoon kunnan eri toimialoilla.

- c) Oikeusperusta: Hallitusohjelma, PL 6 ja 19 §
- d) Vastuuministeriö: **STM**, keskeiset sidosryhmät: Suomen Kuntaliitto, kunnat, THL, Valvira, AVI:t, 3. sektori
- e) Indikaattorit: Lain voimaantulo, lain määräaikojen toteutuminen

Muut aiheeseen liittyvät hankkeet ja muu toiminta:

Naisiin kohdistuva väkivalta ja lähisuhdeväkivalta ovat edelleen vakavia ihmisoikeusongelmia Suomessa. Suomi on kansainvälisten ihmisoikeussopimusten osapuolena sitoutunut toimiin naisiin kohdistuvan väkivallan estämiseksi. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma (-2015) on tärkeä väline väkivallan ehkäisyn ja väkivallan uhrien palveluiden kehittämisessä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annetun lain (733/1992) mukaan valtioneuvosto vahvistaa joka neljäs vuosi hallituksen valtiontaloutta koskevien päätösten kanssa yhteensopivan sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämissuunnitelman. Kaste on sosiaali- ja terveysministeriön lakisääteinen, strateginen ohjausväline, jolla ohjataan sosiaali- ja terveyspolitiikkaa. Ohjelmassa voidaan asettaa myös sellaisia valtion sosiaali- ja terveydenhuollon keskus- ja aluehallintoon kohdistuvia ohjelman toteuttamista koskevia keskeisimpiä tavoitteita ja toimenpidesuosituksia, jotka ovat perusteltuja kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon tarkoituksenmukaisen toteuttamisen kannalta. Uusi Kaste-ohjelma hyväksyttiin valtioneuvostossa helmikuussa 2012.

Ohjelmassa nivotaan yhteen hallitusohjelma ja sosiaali- ja terveysministeriön (STM) strategian mukainen säädös-, resurssi- ja vuorovaikutusohjaus. Ohjelman valmistelusta ja toimeenpanosta vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunta ja sen alainen johtoryhmä sekä viisi alueellista johtoryhmää.

Kaste-ohjelman tavoitteena on, että hyvinvointi- ja terveyserot kaventuvat ja sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteet ja palvelut on järjestetty asiakaslähtöisesti. Painopistettä siirretään ongelmien hoidosta fyysisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin aktiiviseen edistämiseen ja ongelmien ehkäisemiseen koko väestössä.

Kaste-ohjelma muodostuu kuudesta osaohjelmasta, niihin liittyvistä säädösuudistuksista ja suosituksista. Osaohjelmat:

- I Riskiryhmien mahdollisuutta osallisuuteen, hyvinvointiin ja terveyteen parannetaan,
- II Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluja uudistetaan,
- III Ikäihmisten palveluiden rakennetta ja sisältöä uudistetaan,
- IV Palvelurakennetta ja peruspalveluja uudistetaan,
- V Tieto ja tietojärjestelmät saatetaan asiakkaiden ja ammattilaisten tueksi ja
- VI Johtamisella tuetaan palvelurakenteen uudistamista ja työhyvinvointia.

Kaste-ohjelman tavoitteiden saavuttamista ja toimeenpanoa tukevat sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeiden valtionavustukset. Hankerahoitukseen on käytettävissä 17,5 miljoonaa euroa vuosittain, yhteensä noin 70 miljoonaa euroa vuosina 2012–2015.

20 § Vastuu ympäristöstä

Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.

Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Jotta perustuslain 20 §:n tarkoitus voisi toteutua, kansalaisten ympäristötietoisuuden on oltava korkealla tasolla. Hallitus toimii kansalaisten ympäristötietoisuuden lisäämiseksi esimerkiksi ympäristökasvatuksen keinoin. Lisäksi hallitus edistää ympäristöperusoikeuden toteutumista ottamalla kansalaisten osallistumisoikeudet ja -mahdollisuudet huomioon ympäristö- ja muuta lainsäädäntöä valmisteltaessa.

dikeus

LYHENTEET

art.	artikla	HE	hallituksen esitys
AVI	aluehallintovirasto	HUS	Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
CAT	Kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus	ILO	Kansainvälinen työjärjestö
CCPR	Kansalaisyhteisö- ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus	KP-oikeudet	kansalais- ja poliittiset oikeudet
CED	Tahdonvastaisesti kadonneiden henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus	LVM	liikenne- ja viestintäministeriö
CEDAW	Kaikkinaisten naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus	MMM	maa- ja metsätalousministeriö
CERD	Kaikkinaisten rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus	OHCHR	YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto
CESCR	Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus	OKM	opetus- ja kulttuuriministeriö
CMW	Siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksien suojaamista koskeva yleissopimus	OM	oikeusministeriö
CPT	Eurooppalainen komitea kidutuksen, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi	OPH	Opetushallitus
CRC	Yleissopimus lapsen oikeuksista	PeVL	perustuslakivaliokunnan lausunto
CRPD	Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus	PeVM	perustuslakivaliokunnan mietintö
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus	PL	Suomen perustuslaki (731/1999)
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin	PLM	puolustusministeriö
EK	eduskunnan kirjelmä	SM	sisäasiainministeriö
EN	Euroopan neuvosto	STM	sosiaali- ja terveysministeriö
EU	Euroopan unioni	TEM	työ- ja elinkeinoministeriö
		THL	Terveystieteiden tutkimuskeskus
		TSS-oikeudet	taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet
		UaVM	ulkoasiainvaliokunnan mietintö
		UM	ulkoasiainministeriö
		UPR	YK:n ihmisoikeusneuvoston yleismaailmallinen määräaikaistarkastelu (Universal Periodic Review)
		VNK	valtioneuvoston kanslia
		VNOS	valtioneuvoston ohjesääntö (262/2003)
		VNS	valtioneuvoston selonteko
		VM	valtiovarainministeriö
		YK	Yhdistyneet kansakunnat
		YM	ympäristöministeriö

dikeus

SUOMEN ALLEKIRJOITTAMIA JA RATIFIOIMIA KANSAINVÄLISIÄ JA ALUEELLISIA SOPIMUKSIA, JOILLA SUOJELLAAN IHMISOIKEUKSIA

YK:N KESKEISIMMÄT IHMISOIKEUSSOPIMUKSET

Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus
(1965) SopS 37/1970

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (1966) SopS 6/1976

- valinnainen pöytäkirja (2008) – Suomi allekirjoitti 24.9.2009, hallituksen esitys pöytäkirjan hyväksymiseksi on tarkoitus antaa vuoden 2012 aikana

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus
(1966) SopS 7-8/1976

- valinnainen pöytäkirja (1966) SopS 7-8/1976
- voimaansaattamisasetuksen 2 §:n muuttaminen (1966) SopS 16/1985
- toinen valinnainen pöytäkirja kuolemanrangaistuksen poistamisesta (1989) SopS 48–49/1991
- voimaansaattamisasetuksen 2 §:n muuttaminen (1990) SopS 31/1990

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus
(1979) SopS 67–68/1986

- valinnainen pöytäkirja (1999) SopS 20–21/2001

Kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus (1984) SopS 59–60/1989

- valinnainen pöytäkirja (2002) – Suomi allekirjoitti 23.9.2003, hallituksen esitys pöytäkirjan hyväksymiseksi on tarkoitus antaa vuoden 2012 aikana

Yleissopimus lapsen oikeuksista (1989) SopS 59–60/1991

- valinnainen pöytäkirja lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin (2000) SopS 30–31/2002
- yleissopimuksen 43 artiklan 2 kappaleen muutos (1995) SopS 16/2003
- valinnainen pöytäkirja lasten myynnistä, lapsiprostitutiosta ja lapsipornografiasta (2000) – Suomi allekirjoitti 7.9.2000, eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen (HE 141/2011 vp) pöytäkirjan hyväksymisestä maaliskuussa 2012, pöytäkirja tulee Suomessa voimaan vuoden 2012 aikana
- valinnainen pöytäkirja valitusmenettelystä (2011) – Suomi allekirjoitti 28.2.2012, ratifiointiedellytysten selvittäminen aloitettu

Yleissopimus kaikkien ihmisten suojelemiseksi pakotetulta katoamiselta
(2006) – Suomi allekirjoitti 6.2.2007, ratifiointiedellytysten selvittäminen on vireillä

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (2006)
– Suomi allekirjoitti 30.3.2007, ratifiointiedellytysten selvittäminen on vireillä

- valinnainen pöytäkirja (2006) – Suomi allekirjoitti 30.3.2007, ratifiointiedellytysten selvittäminen on vireillä

IHMISOIKEUKSIA SUOJELEVIA MUITA KANSAINVÄLISIÄ SOPIMUKSIA

Valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskeva yleissopimus
(1954) SopS 80/1968 ja 56/1970

Yleissopimus joukkotuhontana pidettävän rikoksen ehkäisemiseksi ja rankaisemiseksi (1948) SopS 4-5/1960

- Yleissopimuksen eräiden säännösten hyväksymisestä annetun lain muuttaminen (1997) SopS 98-99/1997
- Yleissopimuksen voimaansaattamisasetuksen 2 §:n kumoaminen (1997) SopS 100/1997

Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus

(1951) SopS 77/1968

- Pakolaisten oikeusasemaa koskeva pöytäkirja (1967) SopS 78/1968
- Laki pakolaisten oikeusasemaa koskevasta yleissopimuksesta ja pakolaisten oikeusasemaa koskevasta pöytäkirjasta (2004) SopS 142-143/2004
- Yleissopimuksen voimaansaattamisesta annetun asetuksen 2 §:n muuttaminen (2004) SopS 144/2004
- Pöytäkirjan voimaansaattamisesta annetun asetuksen 2 §:n muuttaminen (2004) SopS 145/2004
- Yleissopimukseen tehtyjen varaumien peruuttaminen (2004) SopS 146/2004

Syrjinnän vastustamista opetuksen alalla koskeva yleissopimus (1960) SopS 59/1971

Yleissopimus kansalaisuudettomuuden vähentämisestä (1961) SopS 96-97/2008

Suostumusta avioliittoon, vähimmäisavioikää ja avioliittojen kirjaamista koskeva yleissopimus (1962) SopS 50/1964

Yksityisoikeuden alaa koskeva yleissopimus kansainvälisestä lapsikaappauksesta
(1980) SopS 57/1994

Yleissopimus lasten suojelusta sekä yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa (1993) SopS 29/1997

Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus (2000) SopS 18, 20/2004

- Lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta (2000) SopS 70-71/2006
- Lisäpöytäkirja maitse, meritse ja ilmaitse tapahtuvan maahanmuuttajien salakuljetuksen kieltämisestä (2000) SopS 72-73/2006
- Laki rikoslain 17 luvun 1 a §:n muuttamisesta (2003) SopS 19/2004

Korruption vastainen Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus (2003) SopS 56, 58/2006

- rikoslain 30 luvun 12 §:n muuttaminen (2006) SopS 57/2006

KANSAINVÄLISEN TYÖJÄRJESTÖN KESKEISIMPIÄ IHMISOIKEUSSOPIMUKSIA

Sopimusehdotus (nro 29), joka koskee pakollista työtä (1930) SopS 44/1935

Sopimus (nro 87), joka koskee ammatillista järjestäytymisvapautta ja ammatillisen järjestäytymisoikeuden suojelua (1948) SopS 45/1949

Sopimus (nro 98), joka koskee järjestäytymisoikeuden ja kollektiivisen neuvottelu-oikeuden periaatteen soveltamista (1949) SopS 32/1951

Sopimus (nro 100), joka koskee samanarvoisesta työstä miehille ja naisille maksettavaa samaa palkkaa (1951) SopS 9/1963

Sopimus (nro 105), joka koskee pakkotyön poistamista (1957) SopS 17/1960
Yleissopimus (nro 111), joka koskee työmarkkiniolla ja ammatin harjoittamisen yhteydessä tapahtuvaa syrjintää (1958) SopS 63/1970

Työllisyyspolitiikkaa koskeva yleissopimus (nro 122, 1964) SopS 64/1968

Yleissopimus (nro 138), joka koskee työhön pääsemiseksi vaadittavaa vähimmäisikää (1973) SopS 87/1976

Yleissopimus (nro 182), joka koskee lapsityön pahimpien muotojen kieltämistä ja välittömiä toimia niiden poistamiseksi (1999) SopS 16/2000

- Suositus (nro 190), joka koskee lapsityön pahimpien muotojen kieltämistä ja välittömiä toimia niiden poistamiseksi.

EUROOPAN NEUVOSTON IHMISOIKEUSSOPIMUKSIA

Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi

(1950) SopS 18-19/1990

- Ensimmäinen lisäpöytäkirja (1950) SopS 18-19/1990
- Neljäs lisäpöytäkirja muiden kuin yleissopimuksen ja sen ensimmäisen lisäpöytäkirjan jo sisältämien oikeuksien ja vapauksien turvaamisesta (1963) SopS 18-19/1990
- Kuudes lisäpöytäkirja kuolemanrangaistuksen poistamisesta (1983) SopS 18-19/1990
- Seitsemäs lisäpöytäkirja (1984) SopS 18-19/1990
- Yhdestoista pöytäkirja yleissopimuksella perustetun valvontajärjestelmän uudistamisesta (1994) SopS 85-86/1998
- Voimaansaattamisasetuksen 2 §:n muuttaminen (1996) SopS 91/1996
- Voimaansaattamisasetuksen 2 §:n muuttaminen (1998) SopS 44/1998
- Voimaansaattamisasetuksen 2 §:n muuttaminen (1999) SopS 22/1999
- Euroopan ihmisoikeussopimus (yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi) sellaisena kuin se on muutettuna yhdennellätoista pöytäkirjalla (1999) SopS 63/1999
- Kahdestoista pöytäkirja (2000) SopS 8-9/2005
- Voimaansaattamisasetuksen 2 §:n muuttaminen (2001) SopS 31/2001
- Yleissopimukseen tehdyn varauman osittainen peruuttaminen (2001) SopS 40/2001
- Kolmastoista pöytäkirja kuolemanrangaistuksen poistamisesta kaikissa olosuhteissa (2002) SopS 6-7/2005
- Neljästoista pöytäkirja yleissopimuksen valvontajärjestelmän muuttamiseksi (2004) SopS 50-51/2010

Eurooppalainen yleissopimus lasten huoltoa koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja lasten palauttamisesta (1980) SopS 56/1994

Eurooppalainen yleissopimus kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi (1987) SopS 16-17/1991

- Yleissopimuksen liite SopS 92/1998
- Ensimmäinen ja toinen lisäpöytäkirja (1993) SopS 17/2002

Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskeva eurooppalainen peruskirja

(1992) SopS 23/1998

- Voimaansaattamisasetuksen muutos (1998) SopS 83/1998
- Peruskirjan saamenkielinen käännös (1998) SopS 84/1998
- Voimaansaattamisasetuksen 2 §:n muuttaminen (2009) SopS 68/2009
- Suomen selityksen täydentäminen (2009) SopS 81/2009

Kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puiteyleissopimus

(1995) SopS 1-2/1998

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käsittelyyn osallistuvia henkilöitä koskeva eurooppalainen sopimus (1996) SopS 2-3/1999

Uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja (1996) SopS 78, 80/2002

Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskeva yleissopimus

(2001) SopS 59-60/2007

- yleissopimuksen ratifioimisen yhteydessä annettu selitys ja tehdyt varaukset ja ilmoitukset SopS 61/2007

Yleissopimus ihmisoikeuksien ja ihmisarvon suojaamiseksi biologian ja lääketieteen alalla: yleissopimus ihmisoikeuksista ja biolääketieteestä

(1997) SopS 23-24/2010

- Lisäpöytäkirja ihmisten toisintamisen kieltämisestä (1998) SopS 23-24/2010
- 1. Lisäpöytäkirja ihmisalkuperää olevien elinten ja kudosten siirroista (2002) SopS 23-24/2010
- Laki rikoslain 11 luvun 11 §:n ja 47 luvun 3 §:n muuttamisesta (2009) SopS 25/2010
- Yleissopimuksen sekä siihen liittyvien ihmisten toisintamisen kieltämisestä ja ihmisalkuperää olevien elinten ja kudosten siirroista tehtyjen lisäpöytäkirjojen voimaantulo Ahvenanmaan maakunnassa (2010) SopS 115/2010

Yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta (2005)

– Suomi allekirjoitti 29.8.2006, eduskunta käsittelee hallituksen esitystä (HE 122/2011 vp) yleissopimuksen hyväksymisestä, yleissopimus tulee Suomessa voimaan vuoden 2012 aikana

Yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan (2007) SopS 87-88/2011

Yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (2011) – Suomi allekirjoitti 11.5.2011, ratifiointiedellytysten selvittäminen on vireillä

HUMANITAARISEN OIKEUDEN KESKEISIMMÄT SOPIMUKSET

Genevessä tehdyt sopimukset maasotavoimiin kuuluvien haavoittuneiden ja sairaiden aseman parantamisesta, merisotavoimiin kuuluvien haavoittuneiden, sairaiden ja haaksirikkoutuneiden aseman parantamisesta, sotavankien kohtelusta sekä siviilihenkilöiden suojelemisesta sodan aikana (1949) SopS 7-8/1955

- Lisäpöytäkirjat I-II (1977) SopS 81-82/1980
- Asetuksen muutos (1987) SopS 5/1987
- I pöytäkirjan I liitteen muutokset (1993) SopS 23/1994

YK:N IHMISOIKEUSJULISTUKSIA

Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus (1948)

Julistus oikeudesta kehitykseen (1986)

Julistus kansallisiin tai etnisiin, uskonnollisiin ja kielellisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeuksista (1992)

Julistus naisiin kohdistuvan väkivallan poistamisesta (1993)

Alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva julistus (2007)

dikeus

Jakelussa mainituille

KANSALLISEN IHMISOIKEUSTOIMINTAOHJELMAN VALMISTELU

Oikeusministeriö on tänään asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on valmistella ehdotus Suomen ensimmäiseksi kansalliseksi ihmisoikeustoimintaohjelmaksi.

Toimikausi

9.9.2011–31.1.2012

Taustaa

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa todetaan, että vuoden 2011 aikana laaditaan Suomen ensimmäinen kansallinen ihmisoikeustoimintaohjelma. Lisäksi todetaan, että hallitus antaa eduskunnan edellyttämän laajemman ihmisoikeuspoliittisen selonteon, jossa seurataan asetettujen tavoitteiden toteuttamista.

Eduskunta on edellyttänyt valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittisesta selonteosta (Valtioneuvoston selonteko Eduskunnalle Suomen ihmisoikeuspolitiikasta 2009, VNS 7/2009 vp) antamassaan kirjelmässä (EK 3/2010 vp) valtioneuvoston hyväksyvän seuraavan vaalikauden alussa kansallisen toimintaohjelman perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa. Lisäksi eduskunta on edellyttänyt valtioneuvoston antavan seuraavan vaalikauden lopulla eduskunnan käsiteltäväksi valtioneuvoston selonteon Suomen ihmisoikeuspolitiikasta, joka painottuu Suomen kansainvälisen toiminnan tavoitteisiin, mutta sisältää myös arvion edistyksestä kansallisen toimintaohjelman toteuttamisessa.

Yhdistyneiden kansakuntien Wienin ihmisoikeusmaailmankonferenssi edellytti vuonna 1993, että maat laativat kansallisen ihmisoikeustoimintaohjelman (Vienna Declaration and Programme of Action, Part II, para. 71).

Tavoite ja tehtävät

Työryhmän tehtävänä on valmistella ehdotus Suomen ensimmäiseksi kansalliseksi ihmisoikeustoimintaohjelmaksi.

Hallitusohjelman kirjaukset toimintaohjelman laatimisesta vuoden 2011 aikana ja siinä asetettujen tavoitteiden toteuttamisen arvioimisesta vielä tä-

män vaalikauden aikana määrittelevät laadittavan toimintaohjelman tavoitteita ja työryhmän työskentelyä.

Työryhmän tehtävänä on laatia toimintaohjelmaehdotus, joka kattaa Suomen kansallisen ihmisoikeuspolitiikan painopisteet tällä hallituskaudella, kartoittaa eri ihmisoikeustoimijoiden roolia sekä sisältää konkreettisia toimenpiteitä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen edistämiseksi eri hallinnonaloilla.

Toimintaohjelma laaditaan vuosiksi 2012–2013. Hankkeiden seuranta järjestetään siten, että niiden toteuttamisesta voidaan raportoida eduskunnalle annettavan laajemman selonteon yhteydessä. Toimintaohjelman tulee sisältää ehdotus ohjelman toteutumisen seurannasta ja arvioimisesta.

Työryhmän tulee työnsä aikana käydä vuoropuhelua laajasti eri ihmisoikeusjärjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa. Työryhmän työn tueksi asetetaan kansalaisjärjestöistä ja muista ihmisoikeustoimijoista koostuva paneeli.

Työryhmän tulee huomioida työssään valtioneuvoston selonteot Suomen ihmisoikeuspolitiikasta (erityisesti VNS 7/2009 vp), kansainvälisten ihmisoikeuselinten ja ylimpien laillisuusvalvojen suositukset ja ratkaisut sekä hallituksen asiakirjat ja toimintaohjelmat.

Työryhmän kokoonpano

Puheenjohtaja

Suurpää, Johanna, johtaja
oikeusministeriö

Jäsenet

Nieminen, Valtteri, erityisasiantuntija
valtioneuvoston kanslia

Lundberg, Erik, yksikön päällikkö
ulkoasiainministeriö

Oinonen, Krista, lainsäädäntösihteeri
ulkoasiainministeriö

Busck-Nielsen, Camilla, lainsäädäntöneuvos
oikeusministeriö

Artemjeff, Panu, erityisasiantuntija
sisäasiainministeriö

Gras, Jutta, lainsäädäntöneuvos
sisäasiainministeriö

Ojala, Ilkka, esittelijä
puolustusministeriö

Granlund, Marja, finanssineuvos
valtiovarainministeriö

Sulander, Heidi, hallitussihteeri
opetus- ja kulttuuriministeriö

Tolvi, Timo, hallitusneuvos
maa- ja metsätalousministeriö

Åkermarck, Mikael, erikoistutkija
liikenne- ja viestintäministeriö

Heinonen, Liisa, hallitusneuvos
työ- ja elinkeinoministeriö

Jouttimäki, Riitta-Majja, hallitusneuvos
sosiaali- ja terveysministeriö

Raevaara, Eeva, ylitarkastaja
sosiaali- ja terveysministeriö

Koponen, Ville, hallitussihteeri
ympäristöministeriö

Viljanen, Sara, ylitarkastaja
ympäristöministeriö

Asiantuntijat

Ruuskanen, Minna, nuorempi oikeuskanslerinsihteeri
oikeuskanslerinvirasto

Räty, Tapio, vanhempi oikeusasiamiehensihteeri
eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia

Sihteeri

Tiusanen, Kaisa, neuvotteleva virkamies
oikeusministeriö

Työryhmä voi nimetä itselleen myös muita sihteereitä

Kustannukset ja rahoitus

Työryhmä hoitaa tehtävänsä virkatyönä.

Oikeusministeri

Anna-Maja Henriksson

Kansliapäällikkö

Tiina Astola

JAKELU

työryhmän puheenjohtaja, jäsenet, asiantuntijat ja sihteeri

TIEDOKSI

Oikeusministeriö
- viestintäjohtaja Kauppinen
Valtioneuvoston kanslia
Ulkoasiainministeriö
Sisäasiainministeriö
Puolustusministeriö
Valtiovarainministeriö
Opetus- ja kulttuuriministeriö
Maa- ja metsätalousministeriö
Liikenne- ja viestintäministeriö
Työ- ja elinkeinoministeriö
Sosiaali- ja terveysministeriö
Ympäristöministeriö
Valtioneuvoston oikeuskansleri
Eduskunnan oikeusasiamies

Jakelussa mainituille

KANSALLISEN IHMISOIKEUSTOIMINTAOHJELMAN VALMISTELUA TUKEVA IHMISOIKEUSTOIMIJOIDEN PANEELI

Oikeusministeriö on tänään kutsunut suostumuksensa mukaisesti jäsenet ihmisoikeustoimijoiden paneeliin, jonka tehtävänä on toimia ihmisoikeustoimintaohjelmaa valmisteleavan valtioneuvoston työryhmän tukena.

Toimikausi 14.10.2011–31.1.2012

Tausta ja tehtävät

Hallituksen ohjelmassa todetaan, että vuoden 2011 aikana laaditaan Suomen ensimmäinen kansallinen ihmisoikeustoimintaohjelma. Lisäksi todetaan, että hallitus antaa eduskunnan edellyttämän laajemman ihmisoikeuspoliittisen selonteon, jossa seurataan asetettujen tavoitteiden toteuttamista.

Oikeusministeriö on 9.9.2011 asettanut ministeriöiden ja ylimpien laillisuusvalvojien edustajista koostuvan työryhmän, jonka tehtävänä on valmistella ehdotus kansalliseksi ihmisoikeustoimintaohjelmaksi.

Nyt asetettavan ihmisoikeustoimijoiden paneelin tehtävänä on käydä tiivistä vuoropuhelua valtioneuvoston työryhmän kanssa työlle asetetuista tavoitteista, työryhmän valitsemista painopisteistä, toimintaohjelmaan sisällytettävistä toimenpiteistä sekä toimintaohjelman seurannasta ja arvioimisesta.

Paneeliin on kutsuttu jäseniksi ihmisoikeusjärjestöjä sekä perus- ja ihmisoikeustutkimuksen ja –valvonnan edustajia.

Paneelin kokoonpano

Amnesty International Suomen osasto ry

Fintiko Romano Forum ry

Ihmisoikeusliitto ry

Lastensuojelun Keskusliitto ry

Naisjärjestöt Yhteistyössä - Kvinnoorganisationer i Samarbete NYTKIS ry

Pakolaisneuvonta ry

Saamelaiskäräjät

Seksuaalinen tasavertaisuus - Sexuellt likaberättigande - SETA ry

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry

Suomen Asianajajaliitto ry

Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry

Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liitto - SVYL - Finländskaja Assotsiatsija Russkojazychnyh Obstshestv - FARO ry

Svenska Finlands Folkting

Vammaisfoorumi ry

Vanhustyön keskusliitto - Centralförbundet för de gamlas väl ry

Åbo Akademin ihmisoikeusinstituutti

lapsiasiavaltuutettu

tasa-arvovaltuutettu

tietosuojavaltuutettu

vähemmistövaltuutettu

Paneelin työskentely

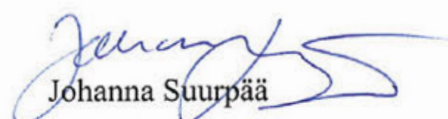
Paneeli valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja sihteerin.

Kansliapäällikkö

Tiina Astola

Johtaja

Johanna Suurpää

JAKELU

paneelin jäsenet

TIEDOKSI

oikeusministeriö
- viestintäjohtaja Kauppinen

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7059
ISBN 978-952-259-194-4 (nid.)
ISBN 978-952-259-195-1 (PDF)
Hinta/pris 15,00 €

TILAUKSET
Edita Prima Oy
Asiakaspalvelu
vaihe 020 450 011
faksi 020 450 2470
asiakaspalvelu.prima@edita.fi

BESTÄLLNINGAR
Edita Prima Ab
Kundservice
växel 020 450 011
fax 020 450 2470
asiakaspalvelu.prima@edita.fi